

Звіт за результатами дослідження

# Антиретровірусна терапія, коморбідність і якість життя ВІЛ-інфікованих людей старшого віку: оптимізація лікування і попередження ускладнень

Підготовлено для: Державної установи «Центр громадського здоров'я  
Міністерства охорони здоров'я України»

Команда дослідників:

Велика Оксана, дослідниця ТОВ «ІНФО САПІЄНС»

Волосевич Інна, заступниця директора ТОВ «ІНФО САПІЄНС»

Савчук Дмитро, експерт з досліджень ТОВ «ІНФО САПІЄНС»

**Лютий-червень, 2019**

## Зміст

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |           |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА СКОРОЧЕННЯ .....</b>                                                                                                                                                                                                                                                        | <b>3</b>  |
| <b>МЕТА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....</b>                                                                                                                                                                                                                                                       | <b>5</b>  |
| 1.1. Актуальність дослідження                                                                                                                                                                                                                                                                     | 5         |
| 1.2. Мета                                                                                                                                                                                                                                                                                         | 6         |
| 1.3. Завдання дослідження                                                                                                                                                                                                                                                                         | 6         |
| 1.4. Територіальне охоплення                                                                                                                                                                                                                                                                      | 7         |
| 1.5. Цільові групи дослідження, методи збору та аналізу інформації                                                                                                                                                                                                                                | 7         |
| 1.6. Етичні засади дослідження                                                                                                                                                                                                                                                                    | 8         |
| Добровільність участі в опитуванні                                                                                                                                                                                                                                                                | 8         |
| Забезпечення анонімності та конфіденційності                                                                                                                                                                                                                                                      | 8         |
| <b>РЕЗЮМЕ ДОСЛІДЖЕННЯ .....</b>                                                                                                                                                                                                                                                                   | <b>9</b>  |
| <b>РЕКОМЕНДАЦІЇ.....</b>                                                                                                                                                                                                                                                                          | <b>12</b> |
| <b>РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....</b>                                                                                                                                                                                                                                                                | <b>15</b> |
| 1. Оцінка поширеності опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів                                                                                                                                                                                                | 15        |
| 2.2. Визначення поєднань опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів, які зустрічаються найчастіше                                                                                                                                                               | 18        |
| 2.3. Оцінка зв'язку між тривалістю прийому АРТ та виникненням опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів                                                                                                                                                        | 19        |
| 2.4. Оцінка рівня прихильності до АРТ. Портрет ЛЖВ, які не завжди дотримуються режиму прийому АРТ                                                                                                                                                                                                 | 19        |
| 2.5. Визначення зв'язку між наявністю опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів та прихильністю до АРТ та дотриманням режиму прийому антиретровірусних препаратів (АРП)                                                                                        | 22        |
| 2.6. Оцінка якості життя                                                                                                                                                                                                                                                                          | 23        |
| 2.7. Визначення чинників, що мають найбільший вплив на виникнення опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів                                                                                                                                                    | 26        |
| 2.8. Оцінка відповідності лікування вік-залежної коморбідної патології клінічним протоколам та визначення шляхів для їх оптимізації                                                                                                                                                               | 28        |
| 2.9. Рекомендації лікарів щодо заходів, які можуть бути застосовані для покращення профілактики, ранньої діагностики, зниження важкості перебігу опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів та зменшення їх негативного впливу на прихильність ЛЖВ до лікування | 30        |
| 2.10. Рекомендації лікарів щодо утримування ЛЖВ 50+ з опортуністичними інфекціями, супутніми хворобами та вік-залежними коморбідними станами на АРТ                                                                                                                                               | 32        |
| <b>ДОДАТОК №1. Портрет пацієнтів з супутніми діагнозами .....</b>                                                                                                                                                                                                                                 | <b>34</b> |
| <b>ДОДАТОК №2. Індикатори прихильності до АРТ .....</b>                                                                                                                                                                                                                                           | <b>43</b> |
| <b>ДОДАТОК №3. Портрет пацієнтів, які не завжди дотримуються режиму АРТ .....</b>                                                                                                                                                                                                                 | <b>44</b> |
| <b>ДОДАТОК №4. Результати лабораторних та інструментальних досліджень (за даними медичної документації) .....</b>                                                                                                                                                                                 | <b>54</b> |

## ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА СКОРОЧЕННЯ

|                                |                                                                                                                                                                                                                                       |
|--------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>АРТ</b>                     | антиретровірусна терапія                                                                                                                                                                                                              |
| <b>ВІЛ</b>                     | вірус імунодефіциту людини                                                                                                                                                                                                            |
| <b>Вибіркова сукупність</b>    | сукупність учасників дослідження, відібраних із генеральної сукупності за певними правилами з метою репрезентації генеральної сукупності за певними ознаками                                                                          |
| <b>ВООЗ</b>                    | Всесвітня організація охорони здоров'я                                                                                                                                                                                                |
| <b>Генеральна сукупність</b>   | сукупність усіх одиниць дослідження із заданими характеристиками, які планується вивчати при проведенні дослідження                                                                                                                   |
| <b>Заклади ВМД</b>             | Заклади вторинної медичної допомоги                                                                                                                                                                                                   |
| <b>Заклади ПМСД</b>            | Заклади первинної медико-санітарної допомоги                                                                                                                                                                                          |
| <b>Коморбідність</b>           | це стан наявності у людини множинної супутньої патології/ хвороб                                                                                                                                                                      |
| <b>ЛВНІ</b>                    | люди, які вживають наркотичні речовини ін'єкційним способом                                                                                                                                                                           |
| <b>ЛЖВ</b>                     | людина, яка живе з ВІЛ                                                                                                                                                                                                                |
| <b>МІС ВІЛ</b>                 | медична інформаційна система «ВІЛ-інфекція в Україні»                                                                                                                                                                                 |
| <b>МОЗ України</b>             | Міністерство охорони здоров'я України                                                                                                                                                                                                 |
| <b>ООН</b>                     | Організація Об'єднаний Націй                                                                                                                                                                                                          |
| <b>Опортуністичні інфекції</b> | захворювання, викликані мікроорганізмами (бактерії, гриби, найпростіші), які зазвичай не приводять до хвороби здорових людей (з нормальною імунною системою). Опортуністичні інфекції розвиваються у осіб з імунодефіцитними станами. |
| <b>Поліпрагмазія</b>           | одночасне призначення хворому у великій кількості препаратів для лікування або лікувальних процедур, часто невиправдане                                                                                                               |
| <b>СНІД</b>                    | синдром набутого імунодефіциту                                                                                                                                                                                                        |
| <b>ЦГЗ</b>                     | Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України                                                                                                                                                                     |
| <b>ESOMAR</b>                  | Європейська асоціація дослідників громадської думки і маркетингу                                                                                                                                                                      |
| <b>PEPFAR</b>                  | Надзвичайна ініціатива Президента США з надання допомоги у боротьбі з ВІЛ/СНІД ( <i>PEPFAR – the U.S.</i>                                                                                                                             |

**UNAIDS**

Об'єднана програма Організації Об'єднаних Націй по ВІЛ/СНІД або ЮНЕЙДС — об'єднання органів ООН, створене для всебічної, скоординованої боротьби в глобальному масштабі з епідемією ВІЛ і СНІДу та її наслідками

# МЕТА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

## 1.1. Актуальність дослідження

Розширення масштабів антиретровірусної (АРТ) терапії до більше ніж 8 млн осіб (Об'єднана програма ООН з ВІЛ / СНІДу і ВООЗ, 2012 р.) перевело ВІЛ з невиліковної смертельної хвороби в хронічну контрольовану інфекцію. Фокус уваги поступово зміщується на необхідність забезпечення належної якості життя людей, які живуть з ВІЛ (ЛЖВ). Вік 10% ВІЛ-інфікованих людей перевищує 50 років. У США у 2015 р. більше ніж половина ВІЛ-інфікованих осіб мали вік 50 років і старше та до 2020 р. прогнозується подальше збільшення їх частки ще на 70%: понад 17% нових випадків ВІЛ діагностується в осіб старше 50 років [8th Policy Recommendation for Improving the Health and Wellness of Older Adults with HIV].

Такі фактори, як множина супутня патологія (коморбідність), вікові та поведінкові зміни, патологічні зміни внаслідок тривалого перебігу ВІЛ-інфекції, побічна дія на організм антиретровірусних препаратів та інших ліків, що використовуються для лікування супутньої патології, соціальні фактори – загалом можуть мати негативний вплив на якість життя ЛЖВ віком старше 50 років, а також знижувати прихильність до лікування (АРТ).

За даними дослідження ACRIA було встановлено, що при обстеженні ВІЛ-інфікованих осіб вікової групи 50+ у 91% з них було виявлено як мінімум одне хронічне захворювання, у 77% – два та більше супутніх захворювань, серед яких переважали депресія, когнітивні порушення, серцево-судинні захворювання, цукровий діабет, артрити, гепатити<sup>1</sup> [...].

За темпами розвитку епідемії ВІЛ / СНІД Україна посідає одне з перших місць у Східній Європі. Оціночна кількість ЛЖВ в Україні на кінець 2018 року становила 240 000 осіб. Станом на 01.01.2019 року на диспансерному обліку у закладах охорони здоров'я на підконтрольній уряду України території перебували 137 176 ВІЛ-інфікованих (71% від оціночної кількості ЛЖВ), у тому числі 46 380 хворих на СНІД. Найвищі показники поширеності ВІЛ-інфекції реєструються у 5 регіонах України: Дніпропетровській, Донецькій, Миколаївській, Одеській областях та м. Києві.

У 2018 році було зареєстровано 15 749 нових випадків ВІЛ-інфекції, з них 8 839 на стадії СНІДу – майже половина осіб, у яких вперше встановлений діагноз ВІЛ-інфекції, звертаються до ЗОЗ вже на III-IV клінічних стадіях. Показник охоплення медичним наглядом ВІЛ-позитивних людей з числа вперше виявлених осіб становить 79%, тобто кожна п'ята людина свідомо залишається без медичної допомоги. За останні 10 років у віковій структурі вперше зареєстрованих ВІЛ-позитивних людей частка осіб вікової групи старше 50 років зросла у 3,5 рази – з 3,8% до 13,2%, відповідно. Померли від хвороб внаслідок СНІДу за 2018 рік 3 548 ЛЖВ. Станом на 01.01.2019 року отримують АРТ 102 432 ЛЖВ, що становить 75% від кількості ЛЖВ, які перебувають під медичним наглядом.

Для подолання епідемії, згідно Стратегії UNAIDS, необхідно на глобальному рівні досягти показників: 90% ЛЖВ мають знати свій статус, 90% з них мають отримувати АРТ та 90% з тих, що отримують лікування, мають мати стійку вірусологічну супресію. Вік-залежні захворювання можуть стати певним бар'єром на кожному з кроків цієї стратегії.

ВІЛ-інфекція, крім імунної, вражає центральну нервову систему, що може призвести до розвитку енцефалопатії, ураження психіки і прогресуючої деменції, які є типовою вік-залежною патологією. В свою чергу такі зміни у ЛЖВ старшого віку часто призводять до зниження рівня прихильності до АРТ. А висока прихильність, як відомо, є важливим компонентом успішного лікування. Деякі антиретровірусні препарати, що використовуються у лікуванні ВІЛ/СНІДу, при приєднанні соматичних або неврологічних хвороб, обумовлених віковими змінами, можуть мати негативний вплив на якість життя таких людей. Досліджено, що за наявності коморбідності пацієнти з ВІЛ мають значно більший ризик неуспішного лікування та ранньої смерті (Leserman, 2008).

---

<sup>1</sup>[https://static1.squarespace.com/static/584edccc2e69cf27ac376416/t/5bd8653eeef1a122806b70eb/1540908351045/ROAH\\_2.0\\_San+Francisco\\_ACRIA\\_HIV\\_Aging\\_White\\_Paper\\_FINAL.PDF](https://static1.squarespace.com/static/584edccc2e69cf27ac376416/t/5bd8653eeef1a122806b70eb/1540908351045/ROAH_2.0_San+Francisco_ACRIA_HIV_Aging_White_Paper_FINAL.PDF)

Оскільки увага фахівців у сфері ВІЛ/СНІДу тривалий час була сконцентрована переважно на особах молодого та працездатного віку, збільшення випадків ВІЛ-інфекції серед осіб старших вікових груп вимагає зміщення дослідницької уваги на особливості діагностики та перебігу ВІЛ-інфекції у цьому контингенті.

Таким чином, розробка та подальше удосконалення профілактичних та медико-соціальних програм у сфері ВІЛ/СНІДу, мають враховувати особливості підходів до ЛЖВ віком 50+, а саме: поширеність серед них когнітивних порушень та соматичних захворювань, депресивних та тривожних розладів, побічні ефекти АРТ, часто соціальні труднощі, стигматизацію у суспільстві, зменшення адаптаційних можливостей, пов'язаних із процесом старіння.

Рання діагностика і своєчасне лікування коморбідної патології у ВІЛ-позитивних людей віком 50+ мають важливе значення для формування прихильності до АРТ та, відповідно, досягнення вірусологічної та клінічної ефективності лікування. З урахуванням сучасних тенденцій у розвитку епідемії ВІЛ-інфекції в Україні, які характеризуються поступовим збільшенням чисельності осіб старше 50 років серед ЛЖВ, поширеність і структура коморбідної патології та вік-залежні стани залишаються мало дослідженою проблемою, що зумовлює актуальність даної роботи.

## **1.2. Мета**

Оцінити якість життя, поширеність опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів у ЛЖВ 50+, які отримують антиретровірусну терапію (АРТ), та визначити їх вплив на дотримання режиму АРТ.

## **1.3. Завдання дослідження**

- Оцінити поширеність опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів у ЛЖВ 50+, які отримують АРТ.
- Визначити, які поєднання опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів у ЛЖВ 50+, які отримують АРТ, зустрічаються найчастіше.
- Описати чинники, що мають найбільший вплив на виникнення опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів у ЛЖВ 50+, які отримують АРТ (на основі експертного опитування).
- Дослідити зв'язок між тривалістю прийому АРТ та виникненням опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів у ЛЖВ 50+, які отримують АРТ.
- Оцінити пов'язану зі здоров'ям якість життя у ЛЖВ 50+, які отримують АРТ.
- Визначити рівень прихильності до АРТ у ЛЖВ 50+.
- Визначити, наскільки наявність опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів у ЛЖВ 50+ впливає на їх прихильність до АРТ та дотримання режиму прийому антиретровірусних препаратів (АРП).
- Описати практичні рекомендації експертів щодо утримування ЛЖВ 50+ з опортуністичними інфекціями, супутніми хворобами та вік-залежними коморбідними станами на АРТ (на основі практичних спостережень лікарів та експертів).
- Дослідити, наскільки лікування вік-залежної коморбідної патології у ЛЖВ 50+ відповідає клінічним протоколам (наскільки лікарі слідують рекомендаціям та настановам у своїй практиці) та які є шляхи для їх оптимізації (на основі експертного опитування).
- Надати рекомендації щодо заходів, які можуть бути застосовані для покращення профілактики, ранньої діагностики, зниження важкості перебігу опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів у ЛЖВ 50+ та зменшення їх негативного впливу на прихильність ЛЖВ до лікування
- Надати рекомендації щодо розробки та впровадження медико-соціальних сервісів для ЛЖВ 50+ у контексті поліпшення їх якості життя та підвищення прихильності до АРТ.

## 1.4. Територіальне охоплення

Для проведення дослідження було обрано два регіони з числа тих, які мають найвищий рівень поширеності ВІЛ:

- м. Київ;
- Одеська область (м. Одеса) – «Південний регіон»;
- Запоріжжя;
- Дніпро.

Після початку польового етапу було прийнято рішення про розширення географії кількісного дослідження з м. Києва та Одеси до Дніпропетровської області (м. Дніпро) та Запорізької області (м. Запоріжжя). Ці зміни обумовлені складністю рекрутингу ЛЖВ 50+ – цільова група становить в середньому лише 10% генеральної сукупності ЛЖВ, крім того, для ЛЖВ 50+ характерна велика кількість відмов від участі у дослідженні. При цьому, в Запоріжжі була опитана недостатня кількість респондентів для надійного аналізу, тому при подальшому аналізі даних підвибірки Дніпра та Запоріжжя були об'єднані в «Центральний регіон».

## 1.5. Цільові групи дослідження, методи збору та аналізу інформації

Дослідження включало два методи збору інформації:

- Кількісне дослідження:
  - опитування 402 ЛЖВ 50+, які приймають АРТ, з використанням опитувальника ВООЗ (WHO MSD MER Rev.2012.02 Eng), а також анкети щодо вивчення прихильності до АРТ;
  - отримання даних з медичних карток центрів СНІДу для тієї ж групи осіб, які брали участь в опитуванні;
- Якісне дослідження: 8 глибоких інтерв'ю з ЛЖВ 50+ та з експертами, що працюють у сфері надання послуг з профілактики ВІЛ і/або мають досвід лікування пацієнтів ЛЖВ віком 50 років і старше.

Польовий етап кількісного дослідження проходив в березні-липні 2019 року (тривалість польового етапу обумовлена вище зазначеною складністю рекрутингу), якісне дослідження було проведене в березні 2019 року. Опитування було проведене методом особистого інтерв'ю в Центрах СНІДу. Репрезентативність цільової вибірки забезпечувалась за параметрами статі та тривалості прийому АРТ для кожної диспансерної групи ЛЖВ 50+ в даних містах з використанням даних національної медичної інформаційної системи епідеміологічного та клінічного моніторингу поширення ВІЛ-інфекції (МІС ВІЛ) (див. Таблицю 1.5.1). Рекрутинг здійснювався представниками Центрів СНІДу.

**Таблиця 1.5.1 Розподіл вибіркової сукупності за основними показниками та регіонами**

| Початок прийому АРТ | Київ       |           |           | Одеса      |           |           | Дніпро     |           |           | Запоріжжя |           |           |
|---------------------|------------|-----------|-----------|------------|-----------|-----------|------------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|
|                     | ЗАГАЛОМ    | З них     |           | ЗАГАЛОМ    | З них     |           | ЗАГАЛОМ    | З них     |           | ЗАГАЛОМ   | З них     |           |
|                     |            | Жінки     | Чоловіки  |            | Жінки     | Чоловіки  |            | Жінки     | Чоловіки  |           | Жінки     | Чоловіки  |
| Менше 1 року        | 11         | 4         | 6         | 5          | 3         | 2         | 9          | 3         | 6         | 3         | 1         | 2         |
| Від 1 до 5 років    | 62         | 25        | 38        | 42         | 22        | 21        | 49         | 24        | 25        | 18        | 8         | 10        |
| Від 5 до 10 років   | 41         | 16        | 26        | 39         | 22        | 18        | 55         | 29        | 25        | 15        | 7         | 8         |
| Більше 10 років     | 18         | 5         | 12        | 14         | 5         | 7         | 14         | 8         | 7         | 5         | 2         | 3         |
| <b>N=</b>           | <b>132</b> | <b>50</b> | <b>82</b> | <b>100</b> | <b>52</b> | <b>48</b> | <b>127</b> | <b>64</b> | <b>63</b> | <b>41</b> | <b>18</b> | <b>23</b> |

Після проведення інтерв'ю з пацієнтом, у подальшому щодо цього респондента була зібрана інформація стосовно стану його здоров'я з медичної документації, наявної у Центрі СНІДу. Інформацію з медичної документації до спеціально розробленої форми заносили медичні працівники. Для забезпечення

конфіденційності та співставності даних з анкети та форми збору медичної інформації в обох документах був використаний один ідентифікаційний код для кожного окремого респондента, який жодним чином не пов'язаний з особистою інформацією про респондента, як-то ім'я, адреса, телефон, інші контактні дані.

Аналіз даних проводився за допомогою програмного забезпечення SPSS. Відмінність між показниками вважається статистично значущою, якщо  $\text{Approx. Sig.} \leq 0,05$ .

## **1.6. Етичні засади дослідження**

У своїй роботі GfK Ukraine дотримується Директив та керівництв ESOMAR, Стандартів якості маркетингових досліджень Української асоціації маркетингу, а також Кодексу професійної етики соціолога Соціологічної асоціації України. Також процес планування, організації та впровадження дослідження, дослідницький протокол, інструментарій та результати дослідження відповідають Стандартам проведення досліджень PEPFAR. Протокол та інструментарій дослідження пройшли біоетичну експертизу і схвалені комісією з етики ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України», лист №21 від 03.01.2019.

Збір, зберігання та аналіз емпіричних даних дослідження базуються на дотриманні етичних стандартів і захисті права учасників дослідження на добровільність, анонімність та конфіденційність.

Анкети дослідження не містять імена, точні адреси або інші контактні дані респондентів.

Усі учасники мали можливість звернутися телефоном до офісу GfK Ukraine для уточнення інформації щодо дослідження або ж вважаючи, що до них погано ставилися чи вони якимось чином постраждали в результаті участі/неучасті в дослідженні.

### Добровільність участі в опитуванні

Про добровільність участі в інтерв'ю інформує рекрутер під час запрошення до інтерв'ю. У разі своєї згоди респондент підписує спеціальну форму інформованої згоди на використання його конфіденційних даних.

### Забезпечення анонімності та конфіденційності

GfK Ukraine гарантує респондентам повну анонімність і не збирає особисті дані про респондентів. Кожній анкеті, формі для збору інформації з медичних карт та кожному аудіо запису наданий код, не пов'язаний з особистими даними респондента.

Після опитування заповнені анкети та форми для збору інформації з медичних карт будуть зберігатися 1 рік у спеціальному приміщенні в офісі GfK Ukraine під охороною, після проходження зазначеного терміну будуть знищені.



## РЕЗЮМЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

### Оцінка поширеності опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів

Згідно з медичною документацією, найпоширенішим супутнім діагнозом є вірусний гепатит С, що зафіксований у 25,6% пацієнтів; також у 1% зафіксовано гепатит В. Опортуністичні захворювання зафіксовані у 23,4%, а інші неопортуністичні супутні захворювання – у 10,1%. На думку експертів, останнє може бути пов'язане з недообстеженням пацієнтів старшого віку лікарями-інфекціоністами, які здебільшого зосереджені на лікуванні ВІЛ-інфекції та опортуністичних захворювань, або з відсутністю даної інформації в медичних картках центрів СНІДу через те, що вона фіксується закладами ПМСД та ВМД.

Серед опортуністичних захворювань, найпоширеніші є легеневий туберкульоз (6,3%), оперізувальний лишай (5,1%), рецидивуючий кандидоз (молочниця) ротової порожнини (4,9%), позалегеневий туберкульоз, у тому числі туберкульоз лімфатичних вузлів (3,1%), ВІЛ-асоційована енцефалопатія (2,5%). Поширеність опортуністичних захворювань може бути переоцінена у випадках, якщо пацієнт вилікувався, але це не зафіксовано в медичній документації.

Загалом частка пацієнтів з одним супутнім діагнозом і більше, складає 42,4%. Найбільше таких пацієнтів в Одесі (59,0%), найменше – в Дніпрі та Запоріжжі (32,8%). На думку експертів, це може бути пов'язано з тим, що в Одесі впроваджено більш ретельний підхід до фіксації даних про супутні діагнози пацієнтів, ніж в інших регіонах,

### Визначення поєднань найпоширеніших опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів

У 12,2% пацієнтів спостерігається два супутні діагнози, а у 5,9% – три.

За даними дослідження було встановлено, що найчастіше поєднуються вірусний гепатит С та ВІЛ-асоційована енцефалопатія (1,3% пацієнтів).

### Оцінка зв'язку між тривалістю прийому АРТ та виникненням опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів

Коефіцієнт контингенції  $\phi$  між тривалістю прийому АРТ та наявністю опортуністичних інфекцій становить -0,234, тобто що більша тривалість прийому АРТ, то менша імовірність виникнення опортуністичних інфекцій. Даний показник є статистично значущим (Approx. Sig. = 0,00). Коефіцієнт кореляції між тривалістю прийому АРТ та іншими супутніми захворюваннями статистично незначущий.

### Оцінка рівня прихильності до АРТ

За результатами самооцінки пацієнтами дотримання ними режиму прийому АРТ та кількістю пропусків прийому антиретровірусних препаратів за останній тиждень, а також за наявністю перерв у прийомі поточної схеми АРТ за даними медичних карт за останні 6 місяців, було розраховано загальний показник дотримання режиму АРТ. Частка пацієнтів, які порушували режим або робили перерви у прийомі АРТ, складає 15,9%, у 84,1% порушень не виявлено. У Києві таких пацієнтів найменше – 7,3%. В інших регіонах не дотримується режиму прийому АРТ приблизно кожен п'ятий пацієнт.

### Визначення зв'язку між наявністю опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів та прихильністю ЛЖВ до АРТ

Серед тих, хто дотримується режиму прийому АРТ, опортуністичні інфекції, супутні хвороби та вік-залежні коморбідні стани спостерігаються у 36,4% респондентів, а серед тих, хто мав порушення режиму прийому АРТ, – 73,3%.

Коефіцієнт контингенції  $\rho_i$  між дотриманням режиму АРТ та наявністю опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів становить -0,230, тобто у тих, хто дотримується режиму прийому АРТ, менша ймовірність мати опортуністичні інфекції, супутні хвороби та вік-залежні коморбідні стани. Даний показник є статистично значущим (Approx. Sig. = 0,00).

### Оцінка якості життя

За всіма оцінюваними аспектами життя (фізичне самопочуття, сприйняття себе і своїх можливостей, повсякденна активність, взаємодія з близькими, соціальне самопочуття, сприйняття майбутнього), частка позитивних та нейтральних оцінок переважає частку негативних. Єдиним винятком є оцінка достатності грошей, що в середньому оцінюються на 2,25 за 5-бальною шкалою. За сферами життя ЛЖВ найбільшою мірою задоволені взаємодією з близькими (3,9), а відносно найменше – сферами повсякденної активності (3,41) і соціального самопочуття (3,44).

Пацієнти з опортуністичними інфекціями, супутніми захворюваннями та вік-залежними коморбідними станами нижче оцінюють усі сфери свого життя, ніж пацієнти без супутніх діагнозів. Найбільший розрив спостерігається за сферою взаємодії з близькими: середня оцінка пацієнтів з супутніми діагнозами становить 3,62, а без супутніх діагнозів – 4,16.

Пацієнти, які не завжди дотримуються режиму прийому АРТ, нижче оцінюють свою задоволеність взаємодією з близькими, соціальне самопочуття та сприйняття майбутнього, ніж пацієнти, які дотримуються режиму. Найбільший розрив спостерігається за сферою сприйняття майбутнього (3,84 у тих, хто дотримується режиму, і 3,41 у тих, хто не дотримується) та соціальним самопочуттям (3,51 проти 3,09, відповідно).

Результати глибинних інтерв'ю з пацієнтами підтверджують дані кількісного дослідження.

### Визначення чинників, що мають найбільший вплив на виникнення опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів

Чинники, що мають найбільший вплив на виникнення супутніх діагнозів, визначались як за даними глибинних інтерв'ю з лікарями-інфекціоністами, так і за даними опитування пацієнтів та аналізу даних їх медичних карток (шляхом логістичного регресійного аналізу, де залежною змінною була наявність супутніх діагнозів). У фінальну регресійну модель були включені лише незалежні змінні, які показали значущий рівень впливу на залежну змінну, а саме (в порядку від найбільш до найменш значущих, від'ємне значення означає зворотній зв'язок):

- **Дотримання режиму прийому АРТ** ( $B = -1,600$ );
- **Прийом АРТ менше року** ( $B = 1,402$ );
- **Прийом АРТ 1-5 років** ( $B = -0,892$ );
- **Прийом АРТ більше 5 років** ( $B = -1,289$ );
- **Оцінка наявної медичної допомоги як достатньої** ( $B = -1,243$ ). Найчастіше респонденти оцінювали профілактику та діагностику опортуністичних захворювань як недостатню – втім, це може бути як об'єктивним фактом, так і суб'єктивною оцінкою пацієнтів або наслідком ігнорування пацієнтами рекомендацій лікарів;
- **Бідність** ( $B = 1,079$ );
- **Пропуски планового відвідування лікаря-інфекціоніста** ( $B = 0,968$ );
- **Належність до ЛВНІ** ( $B = 0,986$ );
- **Чоловіча стать** ( $B = 0,666$ ).

Дані регресії відповідають оцінкам опитаних лікарів, які вважають недотримання рекомендацій медичних працівників основним чинником виникнення супутніх діагнозів. Додатковим важливим чинником, названим лікарями, є несвоєчасна діагностика супутніх діагнозів (медична документація не включає даних, які б дозволили кількісно виміряти вплив цього чинника). Також лікарі зазначали, що належність до вікової групи старше 50 років, сама по собі, є чинником виникнення супутніх діагнозів.

Регресійний аналіз додатково визначив такі фактори, не названі лікарями, як тривалість прийому АРТ, належність до групи ЛВНІ, незадоволення медичною допомогою та чоловіча стать.

### **Оцінка відповідності лікування вік-залежної коморбідної патології клінічним протоколам**

Під час глибинних інтерв'ю лікарі оцінювали дотримання чинного на час дослідження Клінічного протоколу антиретровірусної терапії ВІЛ-інфекції у дорослих та підлітків (затверджений наказом МОЗ України від 12.07.2010 №551)<sup>2</sup> та Клінічний протокол діагностики та лікування опортуністичних інфекцій і загальних симптомів у ВІЛ-інфікованих дорослих та підлітків (затверджений наказом МОЗ України від 13.04.2007 № 182). Також обговорювалися шляхи оптимізації та вдосконалення регулюючої документації в контексті ведення пацієнтів старшого віку.

Було виявлено, що діагностика та лікування вік-залежної коморбідної патології у пацієнтів віком 50 років і старше не прописана в окремому розділі протоколу; алгоритм роботи з даною категорією хворих – також не описаний детально.

Також відповідність лікування вік-залежної коморбідної патології клінічним протоколам оцінювалася за даними аналізу медичної документації. Для більшості пацієнтів проводяться передбачені протоколом лабораторні та інструментальні дослідження, зокрема: близько 88% пацієнтів за останні 12 місяців пройшли загальноклінічне дослідження крові та біохімічний аналіз крові, однак ліпідний профіль був визначений лише для третини пацієнтів. Отже, для більшості пацієнтів були проведені всі аналізи, передбачені плановим лабораторним моніторингом відповідно до протоколу, крім ліпідного профілю.

---

<sup>2</sup> На даний час чинним є новий Клінічний протокол із застосування антиретровірусних препаратів для лікування та профілактики ВІЛ-інфекції, який був затверджений наказом №1292 МОЗ України від 05.06.2019

## РЕКОМЕНДАЦІЇ

**Рекомендації щодо заходів, які можуть бути застосовані для покращення профілактики, ранньої діагностики, зниження важкості перебігу опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів у ЛЖВ старшого віку**

- Мотивування пацієнтів до здорового способу життя, а також до вжиття профілактичних та діагностичних заходів, оскільки, за даними опитування, лише половина пацієнтів усвідомлює цю необхідність; (мотивування проводиться лікарями-інфекціоністами під час прийому пацієнта);
- Проведення активного збору анамнезу та додаткових обстежень при оцінці стану пацієнта старше 50 років:
  - збір інформації про родинний анамнез;
  - призначення обстежень щодо захворювань, ризик яких найбільш вірогідний для пацієнта;
  - розширення переліку рекомендованих лабораторних та інструментальних досліджень (таких, як КТ, МТР, УЗІ, аналіз онкомаркерів, ПЛР-реакція) у рамках диспансерного спостереження ЛЖВ 50+ для забезпечення ранньої діагностики супутніх захворювань та вік-залежних коморбідних станів;
  - проведення планового медичного огляду раз на рік незалежно від наявності скарг з метою ранньої діагностики супутніх хвороб. Зокрема, для діагностики серцево-судинних захворювань використовувати електрокардіографію, ехокардіографію, велоергометрію і ультразвуковий сонний артерії тощо. А також проводити щорічний онкопрофогляд пацієнтів старше 50 років.
- Посилення співпраці з НУО щодо покращення доступу до високоточних лабораторних та інструментальних досліджень (у першу чергу, КТ та МРТ);
- Створення сприятливих умов для можливості проведення необхідних досліджень в рамках клініко-лабораторного моніторингу лікування ВІЛ-інфекції або туберкульозу в одному ЗОЗ або допомога пацієнтам при переадресації до інших закладів;
- Впровадження скринінгових анкет для оцінки та аналізу стану пацієнта у динаміці та своєчасне визначення лікарем-інфекціоністом «слабких місць» у стані здоров'я пацієнта (зазначення випадків поганого самопочуття з описом симптоматики та тривалістю (нудота, запаморочення, втрата концентрації уваги, больові прояви). А також, у разі виявлення навіть маловиражених скарг або симптомів, проведення повного обстеження з метою визначення його причин;
- Розгляд можливості впровадження у практику лікарів-інфекціоністів та лікарів загальної практики існуючих методик щодо оцінки коморбідності у пацієнтів 50 років і старше (наприклад: геріатричний варіант кумулятивного індексу коморбідності CIRS-G по Miller (скоріше для людей похилого віку (70 років і старше); індекс коморбідності Charlson (для хворих з хронічними патологіями). Використання даних методик допоможе оцінити стан пацієнта, а також проводити прогнозування ризиків прояву вік-залежних коморбідних станів та сприятиме розробці оптимального плану лікування пацієнта;
- Розробка методичних рекомендацій щодо роботи з пацієнтами старшого віку з урахуванням ризику вік-залежних коморбідних патологій:
  - серцево-судинних захворювань;
  - цукрового діабету;
  - захворювань шлунково-кишкового тракту;
  - хвороб центральної та периферичної нервової системи;
  - онкологічних захворювань.
- Впровадження мультидисциплінарного підходу до проведення ранньої діагностики опортуністичних інфекцій, супутніх захворювань і коморбідних станів та розробка загального алгоритму ведення таких пацієнтів:
  - Проведення навчальних заходів (наприклад, тренінгів, лекцій) для лікарів закладів ПМСД та ВМД щодо діагностики та перебігу опортуністичних інфекцій, які можуть бути проявом ВІЛ-інфекції у осіб старшого віку, або особливостей перебігу супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів на тлі прогресуючої ВІЛ-інфекції, що вимагає скерування пацієнта на тестування ВІЛ;

- Проведення навчальних заходів (наприклад, тренінгів, лекцій) для лікарів-інфекціоністів ЗОЗ з лікування ВІЛ-інфекції щодо підвищення рівня обізнаності щодо супутніх захворювань та вік-залежних коморбідних станів, щоб у разі погіршення стану пацієнта лікар-інфекціоніст зміг коректно оцінити причини виникнення побічних ефектів (загострення супутніх захворювань чи негативний вплив препаратів АРТ);
- Проведення конференцій щодо висвітлення підходів лікування пацієнтів з ВІЛ старшого віку із залученням фахівців міжнародного рівня;
- Урахування сумісності препаратів АРТ та препаратів для лікування інших супутніх захворювань (наприклад, обов'язкове використання калькулятора взаємодії лікарських препаратів при призначенні або заміні препаратів АРТ) для зменшення ризиків виникнення або пом'якшення побічних ефектів;
- Налагодження співпраці ЗОЗ та НУО для надання соціальної допомоги (відвідування на дому) пацієнтам після перенесення гострого прояву коморбідного стану (інсульт, інфаркт) та допомога у влаштуванні до спеціалізованих реабілітаційних центрів, хоспісів.

### **Розробка та впровадження медико-соціальних сервісів для ЛЖВ 50+ у контексті покращення їх якості життя та підвищення прихильності до АРТ**

- Впровадження електронної черги для зручності пацієнтів (згідно з побажанням як опитаних лікарів-інфекціоністів, так і пацієнтів). Призначення індивідуального часу для прийому є додатковою мотивацією повернутися до лікаря на консультацію та надасть можливість медичному працівнику приділити достатній час консультації без огляду на чергу. При розробці сервісу слід розглянути можливість запису пацієнта на прийом до лікаря як онлайн, так і за телефоном (оскільки, з огляду на вік, не всі пацієнти можуть мати необхідні навички роботи з онлайн сервісами);
- Розробка пам'ятки для пацієнтів щодо дотримання режиму прийому АРТ та інших препаратів, які необхідні пацієнту, і не плутатись у годинах прийому препаратів або впровадження інших засобів нагадування (текстові повідомлення, встановлення нагадувань на телефоні, електронних браслетах, тощо);
- Проведення тренінгів для розвитку прихильності до лікування осіб старше 50 років. Доцільно проводити освітню роботу з представниками трьох категорій: лікарями, соціальними робітниками та пацієнтами;
- Розробка пам'ятки для пацієнтів старшого віку щодо особливостей спілкування з оточуючими з приводу ВІЛ-статусу та прийому АРТ для зменшення проявів стигми та вразливості до негативного ставлення оточуючих. Зокрема, можливо запропонувати варіанти відповідей на незручні запитання оточуючих про прийом АРТ (якщо немає можливості приховати необхідність регулярного та позитивного прийому антиретровірусних препаратів та регулярного відвідування лікаря) – запропонувати варіанти відповідей без розкриття свого статусу на запитання щодо регулярного прийому препарату в публічному місті/ у присутності близьких осіб;
- Акцентування уваги психологів, соціальних працівників, НУО на даній віковій групі; за можливості залучення працівників більш старшого віку для роботи з такими пацієнтами;
- Забезпечення контролю за появою ознак опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та погіршення стану здоров'я внаслідок вік-залежних коморбідних станів для пацієнтів, яким видаються препарати АРТ на тривалий період (6 місяців), шляхом опитування пацієнта по телефону щодо появи скарг та, в разі необхідності, надання рекомендації відвідати медичний заклад для більш детального огляду та інформування про важливість своєчасного звернення до сімейного лікаря у разі необхідності. Збір скарг за телефоном можуть проводити медичні сестри ЗОЗ, де пацієнти отримують медичну допомогу з приводу ВІЛ-інфекції;
- Розробка медико-соціальних сервісів для пацієнтів, які потребують реабілітації (наприклад, після інсульту): допомога у влаштуванні до стаціонарних тощо реабілітаційних центрів, хоспісів (зокрема, шляхом співпраці з НУО в даному напрямі);
- Проведення групових консультацій пацієнтів старшого віку, створення груп взаємодопомоги.

### **Рекомендації щодо удосконалення законодавства**

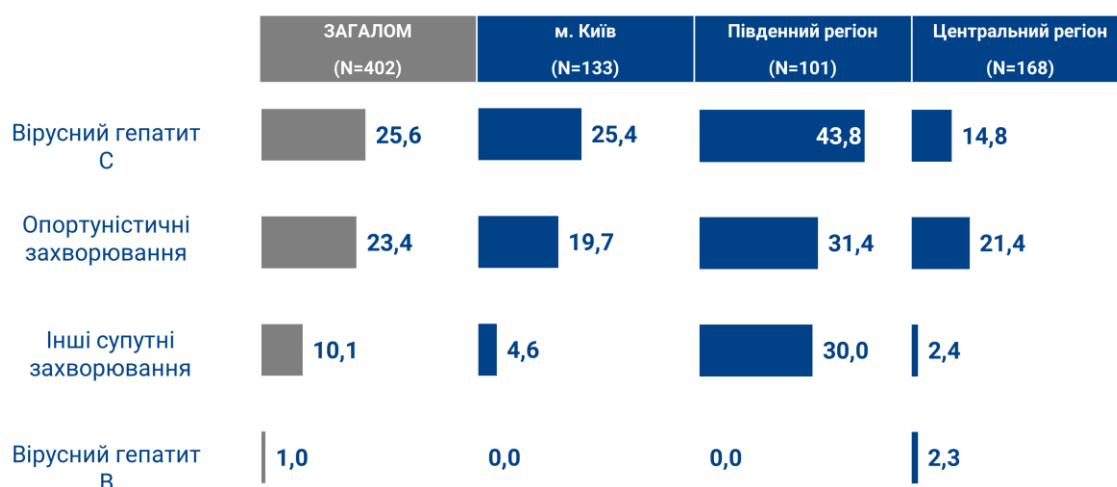
- Впровадження механізму оскарження у разі випадків стигматизації пацієнтів з ВІЛ при отриманні послуг.

## РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

### 1. Оцінка поширеності опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів

Згідно з медичною документацією, станом на момент дослідження найпоширенішим актуальним супутнім діагнозом є вірусний гепатит С, що зафіксований у 25,6% пацієнтів; також у 1% зафіксовано гепатит В. Опортуністичні захворювання зафіксовані у 23,4%, а інші неопортуністичні супутні захворювання – у 10,1%. На думку експертів, останнє може бути пов'язане з недообстеженням пацієнтів старшого віку лікарями-інфекціоністами, які здебільшого зосереджені на лікуванні ВІЛ-інфекції та опортуністичних захворювань, або з відсутністю даної інформації в медичних картках центрів СНІДу через те, що вона фіксується закладами ПМСД та ВМД. Натомість поширеність опортуністичних захворювань може бути переоцінена у випадках, якщо пацієнт вилікувався, але це не зафіксовано в медичній документації.

**Рисунок 2.1.1. Найпоширеніші супутні діагнози, %**



Серед опортуністичних захворювань, найпоширеніші є легеневий туберкульоз (6,3%), оперізувальний лишай (5,1%), рецидивуючий кандидоз (молочниця) ротової порожнини (4,9%), позалегеневий туберкульоз, в тому числі туберкульоз лімфатичних вузлів (3,1%), ВІЛ-асоційована енцефалопатія (2,5%).

**Рисунок 2.1.2. Найпоширеніші опортуністичні захворювання, %**

|                                                                                                                                                    | ЗАГАЛОМ<br>(N=402) | м. Київ<br>(N=133) | Південний<br>регіон (N=101) | Центральний<br>регіон (N=168) |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------|--------------------|-----------------------------|-------------------------------|
| Легеневий туберкульоз                                                                                                                              | 6,3                | 4,4                | 11,2                        | 5,0                           |
| Оперізувальний лишай                                                                                                                               | 5,1                | 7,6                | 5,2                         | 3,2                           |
| Рецидивуючий кандидоз (молочниця) ротової порожнини (два або більше епізодів протягом 6 місяців)                                                   | 4,9                | 5,8                | 5,5                         | 3,8                           |
| Позалегеновий туберкульоз, в тому числі лімфатичних вузлів                                                                                         | 3,1                | 3,5                | 5,0                         | 1,7                           |
| ВІЛ-асоційована енцефалопатія                                                                                                                      | 2,5                | 0,0                | 9,0                         | 0,6                           |
| Грибкові ураження нігтів                                                                                                                           | 1,3                | 0,6                | 0,0                         | 2,5                           |
| Волосиста лейкоплакія язика                                                                                                                        | 1,2                | 0,0                | 2,9                         | 1,2                           |
| Т-клітинна лімфома Ходжкіна                                                                                                                        | 1,0                | 1,5                | 0,0                         | 1,8                           |
| Анемія                                                                                                                                             | 0,7                | 0,0                | 0,0                         | 1,2                           |
| Немотивована втрата ваги (понад 10% протягом 6 місяців)                                                                                            | 0,5                | 0,0                | 0,0                         | 1,3                           |
| Ангюлярний хейліт                                                                                                                                  | 0,5                | 0,7                | 0,0                         | 0,6                           |
| Синдром виснаження (ВІЛ-кахексія)                                                                                                                  | 0,3                | 0,2                | 0,0                         | 0,6                           |
| Рецидивуючі бактеріальні інфекції верхніх дихальних шляхів (синусит, середній отит, тонзиліт, фарингіт - 2 або більше епізодів протягом 6 місяців) | 0,3                | 0,0                | 0,0                         | 0,6                           |
| Саркома Капоші і ВІЛ-асоційовані злоякісні новоутворення (лімфома головного мозку, інвазивний рак шийки матки, карцинома прямої кишки)             | 0,3                | 0,0                | 0,0                         | 0,6                           |
| Хронічна або персистуюча інфекція, викликана вірусом простого герпесу тривалістю понад 1 міс.                                                      | 0,2                | 0,6                | 0,0                         | 0,0                           |

Серед інших неінфекційних супутніх захворювань та вік-залежних коморбідних станів переважає артеріальна гіпертензія – 1,5%, холецистит – 1,2% та пієлонефрит – 0,8%. За класами, визначеними згідно Міжнародної класифікації хвороб десятого перегляду (МКХ-10), найпоширенішими є хвороби органів травлення (3,2%).

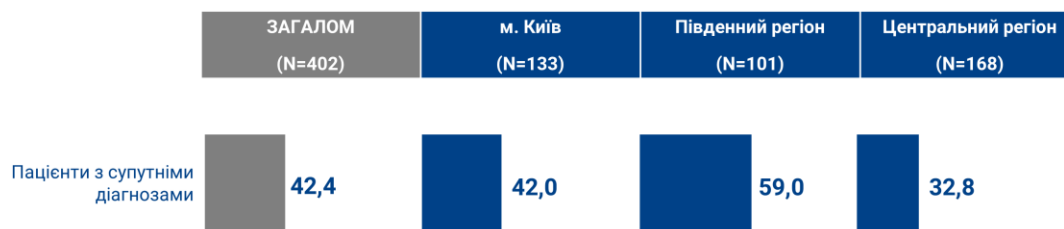


**Рисунок 2.1.3. Найпоширеніші інші супутні захворювання, %**

|                                                                 | ЗАГАЛОМ<br>(N=402) | м. Київ<br>(N=133) | Південний регіон<br>(N=101) | Центральний регіон<br>(N=168) |
|-----------------------------------------------------------------|--------------------|--------------------|-----------------------------|-------------------------------|
| Клас 4. Хвороби ендокринної системи                             |                    |                    |                             |                               |
| Цукровий діабет                                                 | 0,5                | 1,0                | 0,7                         | 0,0                           |
| Ожиріння                                                        | 0,2                | 0,0                | 0,7                         | 0,0                           |
| Клас 6. Хвороби нервової системи                                |                    |                    |                             |                               |
| Енцефалопатія                                                   | 0,4                | 0,0                | 0,6                         | 0,6                           |
| Клас 9. Хвороби системи кровообігу                              |                    |                    |                             |                               |
| Артеріальна гіпертензія                                         | 1,5                | 1,3                | 4,3                         | 0,0                           |
| Ішемічна хвороба серця                                          | 0,5                | 0,9                | 0,7                         | 0,0                           |
| Клас 11. Хвороби органів травлення                              |                    |                    |                             |                               |
| Холецистит                                                      | 1,2                | 0,0                | 3,9                         | 0,6                           |
| Гастродуоденіт                                                  | 0,7                | 0,0                | 2,8                         | 0,0                           |
| Панкреатит                                                      | 0,6                | 0,0                | 2,3                         | 0,0                           |
| Жовчнокам'яна хвороба                                           | 0,5                | 0,4                | 1,7                         | 0,0                           |
| Холецистопанкреатит                                             | 0,4                | 0,0                | 1,7                         | 0,0                           |
| Гастрит                                                         | 0,3                | 0,0                | 0,0                         | 0,6                           |
| Клас 12. Хвороби шкіри та підкірної клітковини                  |                    |                    |                             |                               |
| Псоріаз                                                         | 0,3                | 0,0                | 1,4                         | 0,0                           |
| Клас 13. Хвороби кістково-м'язової системи та сполучених тканин |                    |                    |                             |                               |
| Остеохондроз                                                    | 0,3                | 0,0                | 1,2                         | 0,0                           |
| Клас 14. Хвороби сечостатевої системи                           |                    |                    |                             |                               |
| Пієлонефрит                                                     | 0,8                | 0,0                | 1,3                         | 1,1                           |
| Глумерулонефрит                                                 | 0,4                | 0,0                | 1,8                         | 0,0                           |
| Інше                                                            | 4,7                | 2,2                | 13,7                        | 1,3                           |

Загалом частка пацієнтів з наявними супутніми діагнозами<sup>3</sup> складає 42,4%. Найбільше таких в Одесі (59,0%), найменше – в Дніпрі та Запоріжжі (32,8%).

**Рисунок 2.1.4. Загальний показник наявності будь-яких опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів (супутніх діагнозів), %**



<sup>3</sup> Тут і далі під супутніми діагнозами маються на увазі опортуністичні інфекції, супутні хвороби та вік-залежні коморбідні стани

Немає значущих відмінностей між тими, у кого є супутні діагнози, та тими, у кого їх немає, за віком. Якщо порівнювати тих, у кого є, і в кого немає супутніх діагнозів, то серед перших переважають:

- чоловіки (тоді як серед тих, у кого відсутні супутні діагнози, переважають жінки);
- пацієнти з освітою нижче середнього рівня;
- пацієнти, які змушені економити на харчуванні;
- пацієнти, які інфікувалися ВІЛ через вживання наркотиків ін'єкційним шляхом, а також активні ЛВНІ;
- учасники програми ЗПТ;
- пацієнти з IV стадією ВІЛ;
- пацієнти з вірусним навантаженням понад 1000 копій/мл;
- пацієнти, які не страждають від симптомів побічних ефектів від прийому ліків;
- пацієнти, які вважають наявну допомогу з боку медичних закладів недостатньою.
  - найчастіше пацієнти з супутніми діагнозами вважали недостатньою або такою, що не надається, профілактичну допомогу щодо протидії опортуністичним захворюванням та побічним ефектам та регулярну діагностику опортуністичних захворювань. Водночас, як впливає з вищенаведених даних про порушення режиму прийому АРТ та пропуски планових відвідувань лікарів-інфекціоністів, ймовірні ситуації, коли медична допомога не надається через те, що пацієнти не виконують рекомендації лікарів. Загалом лише близько половини пацієнтів усвідомлюють необхідність таких медичних послуг, як профілактика та регулярна діагностика опортуністичних захворювань;
- пацієнти, які вважають наявну допомогу з боку НУО недостатньою
  - як і при оцінці послуг ЗОЗ, найчастіше пацієнти з супутніми діагнозами вважали недостатньою або такою, що не надається, профілактичну допомогу щодо протидії опортуністичним захворюванням та побічним ефектам та регулярну діагностику опортуністичних захворювань;
- пацієнти, які стверджують, що не потребують допомоги психолога та соціального робітника – як в центрах СНІДу, так і в НУО
  - водночас пацієнти з супутніми діагнозами нижче оцінюють якість життя (див. розділ 2.6), ніж пацієнти без таких діагнозів, тому менший запит на ці послуги скоріше свідчить про брак інформованості щодо їх корисності, аніж про меншу потребу.

Отже, з одного боку серед пацієнтів з супутніми діагнозами більшість нарікають на недостатність профілактики та регулярної діагностики опортуністичних захворювань, але з іншого боку, лише половина з них усвідомлюють необхідність цих послуг, а кожен четвертий порушує режим прийому АРТ.

Порівняння пацієнтів з супутніми діагнозами з пацієнтами без таких діагнозів наведено у Додатку 1. Портрет пацієнтів з супутніми діагнозами.

## **2.2. Визначення поєднань опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів, які зустрічаються найчастіше**

У більшості пацієнтів відсутня інформація про наявність будь-якого захворювання, крім ВІЛ-інфекції (57,6%). Найчастіше зустрічалась інформація про наявність одного супутнього захворювання (30,6%). У 12,2% пацієнтів спостерігається два супутні діагнози, а у 5,9% - три.

Найпоширенішим поєднанням є вірусний гепатит С та ВІЛ-асоційована енцефалопатія, що спостерігається у 1,3% пацієнтів (Рисунок 2.2.1.).

### Рисунок 2.2.1. Поєднання опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів, %



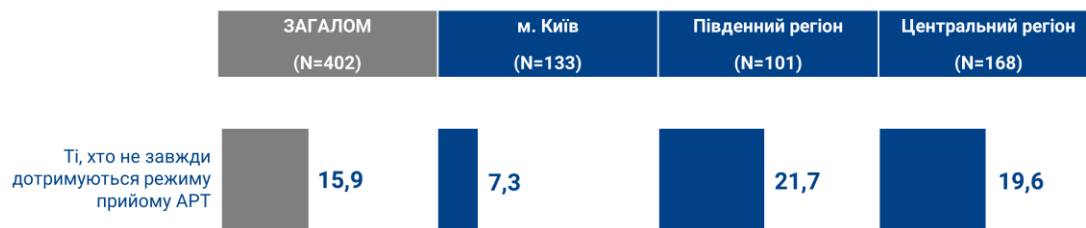
### 2.3. Оцінка зв'язку між тривалістю прийому АРТ та виникненням опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів

Коефіцієнт контингенції  $\phi$  між дотриманням режиму АРТ та наявністю опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів становить -0,230, тобто у тих, хто дотримується режиму прийому АРТ, менша ймовірність мати опортуністичні інфекції, супутні хвороби та вік-залежні коморбідні стани. Даний показник є статистично значущим (Approx. Sig. = 0,00).

### 2.4. Оцінка рівня прихильності до АРТ. Портрет ЛЖВ, які не завжди дотримуються режиму прийому АРТ

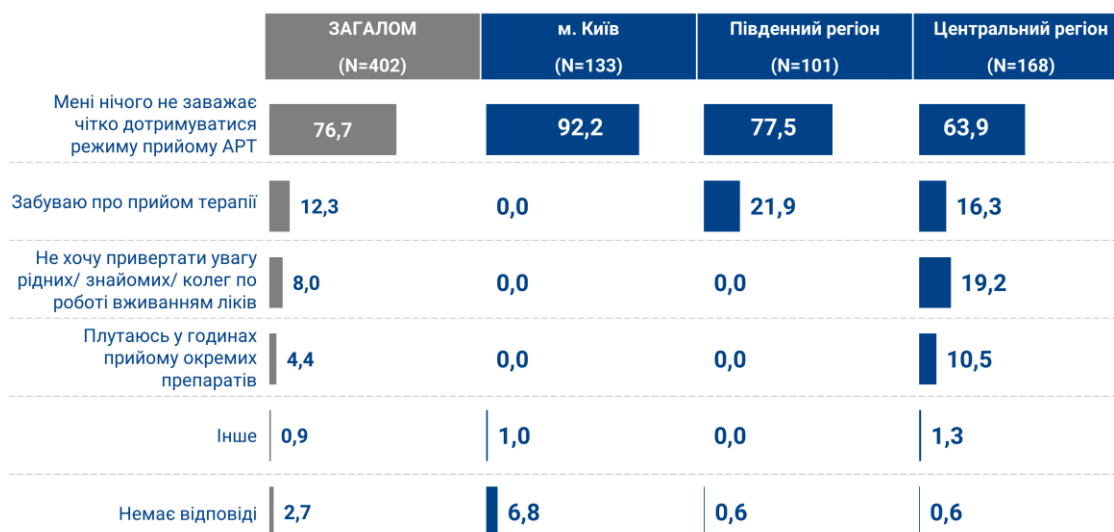
Дослідження включало низку індикаторів прихильності до АРТ як за самооцінкою, так і за даними медичних карт (докладніше див. Додаток 2. Індикатори прихильності до АРТ). За всіма індикаторами: «дотримання режиму прийому АРТ» (за самооцінкою), «кількість пропусків прийому антиретровірусних препаратів за останній тиждень» (за самооцінкою), а також «наявність перерв у прийомі поточної схеми АРТ» (за даними медичних карт за останні 6 місяців), було розраховано загальний показник дотримання режиму АРТ. Частка пацієнтів, які хоч раз порушували режим або робили перерви у прийомі антиретровірусної терапії складає 15,9%, найменше таких ацієнтів у Києві таких – 7,3%.

**Рисунок 2.4.1. Загальний показник дотримання режиму АРТ (за самооцінкою і за даними медичних карт), %**



Разом з тим, хоча б один фактор, що заважає дотриманню режиму прийому АРТ, зазначили 20,6% пацієнтів, тому можна припустити, що частка тих, хто порушує режим, може сягати до 20% (якщо припустити, що частина пацієнтів не зізналась в порушенні режиму, але назвала фактори, що заважають). Головними причинами недотримання режиму прийому АРТ є: забудькуватість щодо прийому терапії (12,3%), небажання привертати увагу рідних/знайомих/колег (8,0%), а також плутанина у годинах прийому окремих препаратів (4,4%).

**Рисунок 2.4.2. Причини недотримання режиму прийому АРТ (за самооцінкою), %**



Більше третини опитаних (35%) пропускали планове відвідування лікаря-інфекціоніста, зокрема, 9,9% – один раз, 25,1% – більше одного разу. Найчастіше пропуски зазначали пацієнти Центрального регіону.

**Рисунок 2.4.3. Чи були пропуски планового відвідування інфекціоніста (за самооцінкою)?, %**

|                         | ЗАГАЛОМ<br>(N=402) | м. Київ<br>(N=133) | Південний регіон<br>(N=101) | Центральний регіон<br>(N=168) |
|-------------------------|--------------------|--------------------|-----------------------------|-------------------------------|
| Так, один раз           | 9,9                | 1,0                | 10,8                        | 16,4                          |
| Так, більше одного разу | 25,1               | 0,0                | 20,7                        | 47,5                          |
| Ні                      | 59,2               | 99,0               | 61,0                        | 26,5                          |
| Немає відповіді         | 5,9                | 0,0                | 7,5                         | 9,6                           |

Між тими, хто не дотримується режиму АРТ, та тими, хто дотримується, відмінності спостерігаються у наступних показниках: порушення сну; головні болі, запаморочення, депресія. Значна вімінність не спостерігається у наступних показниках: пригнічений стан, тривожність, труднощі із концентрацією уваги, проблеми з органами травлення, проблеми з нирками, алергія.

**Рисунок 2.4.4. Симптоми погіршення стану здоров'я пацієнтів, які виникають або виникали впродовж останнього тижня (за самооцінкою), %**

|                                                        | ЗАГАЛОМ<br>(N=402) | Ті, хто дотримується<br>режиму АРТ<br>(N=337) | Ті, хто НЕ дотримується<br>режиму АРТ<br>(N=65) |
|--------------------------------------------------------|--------------------|-----------------------------------------------|-------------------------------------------------|
| Порушення сну (безсоння)/<br>реалістичні сни (кошмари) | 21,4               | 20,4                                          | 27,0                                            |
| Головні болі, запаморочення                            | 21,2               | 22,7                                          | 13,1                                            |
| Депресія                                               | 16,5               | 17,8                                          | 9,6                                             |
| Пригнічений стан                                       | 15,0               | 14,6                                          | 17,2                                            |
| Тривожність                                            | 12,3               | 12,2                                          | 12,4                                            |
| Труднощі із концентрацією уваги                        | 10,7               | 10,5                                          | 11,8                                            |
| Проблеми з органами травлення<br>(нудота, діарея тощо) | 5,8                | 5,5                                           | 7,5                                             |
| Проблеми з нирками                                     | 5,7                | 5,3                                           | 8,0                                             |
| Алергія                                                | 1,5                | 1,2                                           | 3,0                                             |
| Інше                                                   | 0,7                | 0,8                                           | 0,0                                             |
| Побічних ефектів не виникає                            | 15,4               | 14,7                                          | 19,3                                            |

При розподілі за віком не зафіксовано значущих відмінностей між тими, хто не завжди дотримується режиму і хто завжди дотримується. Якщо порівнювати ці дві групи, то серед перших переважають:

- чоловіки, тоді як серед тих, хто дотримується режиму, частка чоловіків і жінок є приблизно однаковою;
- пацієнти з освітою нижче середнього рівня;
- пацієнти, які змушені економити на харчуванні;
- пацієнти, які мають стаж прийому АРТ більше 10 років;

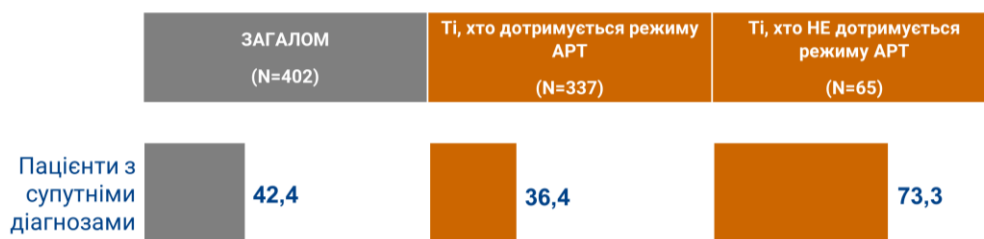
- пацієнти, які інфікувалися ВІЛ через вживання наркотиків ін'єкційним шляхом, а також активних ЛВНІ;
- учасники програми ЗПТ;
- пацієнти з IV стадією ВІЛ-інфекції;
- пацієнти з вірусним навантаженням понад 1000 копій/мл;
- пацієнти, в кого постійний партнер має ВІЛ-позитивний статус, тоді як ті, хто дотримується режиму, частіше мають партнера з ВІЛ-негативним статусом – страх інфікувати партнера сприяє дотриманню режиму.
- пацієнти, які вважають наявну допомогу з боку медичних закладів недостатньою;
  - найчастіше пацієнти, які не дотримуються режиму прийому АРТ вважали недостатньою або такою, що не надається, профілактичну допомогу щодо протидії опортуністичним захворюванням та побічним ефектам та регулярну діагностику опортуністичних захворювань. Водночас, ймовірні ситуації, коли медична допомога не надається саме через те, що пацієнти не виконують рекомендації лікарів;
- пацієнтів, які вважають наявну допомогу з боку НУО недостатньою.
  - як і при оцінці послуг ЗОЗ, найчастіше пацієнти вважали недостатньою або такою, що не надається, профілактичну допомогу щодо протидії опортуністичним захворюванням та побічним ефектам та регулярну діагностику опортуністичних захворювань.

Порівняння пацієнтів, які дотримуються режиму АРТ, з пацієнтами, які не завжди дотримуються режиму у Додатку 3. Портрет пацієнтів, які не завжди дотримуються режиму АРТ.

## 2.5. Визначення зв'язку між наявністю опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів та прихильністю до АРТ та дотриманням режиму прийому антиретровірусних препаратів (АРП)

Пацієнти з високим рівнем прихильності до АРТ вдвічі рідше мають опортуністичні інфекції чи супутні хвороби, ніж ті, хто порушує режим прийому АРТ (що відповідає загальноприйнятим твердженням щодо значущості формування прихильності пацієнтів до лікування). Так, серед тих, хто дотримується режиму прийому АРТ, 36,4% мають опортуністичні інфекції, супутні хвороби та вік-залежні коморбідні стани, в той час як серед тих, хто порушував режим прийому – 73,3%.

### Рисунок 2.5.1. Наявність опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів у ЛЖВ 50+,%



Коефіцієнт контингенції  $\phi$  між дотриманням режиму АРТ та наявністю опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів становить -0,230, тобто у тих, хто дотримується режиму прийому АРТ, менша ймовірність мати опортуністичні інфекції, супутні хвороби та вік-залежні коморбідні стани. Даний показник є статистично значущим (Approx. Sig. = 0,00).

## 2.6.Оцінка якості життя

Для оцінки якості життя було використано опитувальник BOO3 (WHO MSD MER Rev.2012.02 Eng), який включає 30 тверджень, що охоплюють 6 сфер життєдіяльності людини.

|           |                                                                                                               |
|-----------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Сфера I   | <b>Фізичне самопочуття</b>                                                                                    |
|           | Наскільки фізичний біль, на Вашу думку, заважає Вам виконувати Ваші обов'язки?                                |
|           | Наскільки Вас турбують будь-які фізичні проблеми, пов'язані з наявною ВІЛ-інфекцією?                          |
|           | Чи достатньо у Вас енергії для повсякденного життя?                                                           |
| Сфера II  | Наскільки Ви задоволені своїм сном?                                                                           |
|           | <b>Сприйняття себе і своїх можливостей</b>                                                                    |
|           | Наскільки Ви задоволені своїм життям?                                                                         |
|           | Наскільки добре Ви можете сконцентрувати увагу?                                                               |
|           | Чи здатні Ви прийняти свою зовнішність?                                                                       |
| Сфера III | Наскільки Ви задоволені собою?                                                                                |
|           | Як часто Ви мали негативні переживання, напр., пригнічений настрій, відчай, тривогу, депресію?                |
|           | <b>Працездатність, можливість пересування</b>                                                                 |
|           | Якою мірою Ви потребуєте будь-якого медичного лікування для нормального функціонування у повсякденному житті? |
|           | Наскільки вільно Ви здатні рухатися?                                                                          |
| Сфера IV  | Наскільки Ви задоволені здатністю виконувати свої повсякденні обов'язки?                                      |
|           | Наскільки Ви задоволені своєю працездатністю?                                                                 |
|           | <b>Взаємодія з близькими</b>                                                                                  |
|           | Наскільки прийнятими Ви відчуваєтеся людьми, яких знаєте?                                                     |
|           | Наскільки Ви задоволені своїми особистими стосунками?                                                         |
| Сфера V   | Наскільки Ви задоволені своїм сексуальним життям?                                                             |
|           | Наскільки Ви задоволені підтримкою друзів?                                                                    |
|           | <b>Взаємодія з навколишнім середовищем, соціальне самопочуття</b>                                             |
|           | Наскільки безпечно Ви відчуваєтеся в повсякденному житті?                                                     |
|           | Наскільки здорове навколишнє середовище, що оточує Вас?                                                       |
|           | Чи достатньо у Вас грошей для задоволення Ваших потреб?                                                       |
|           | Наскільки доступна для Вас інформація, якої Ви потребуєте у повсякденному житті?                              |
|           | Наскільки для Вас можливі відпочинок та розваги?                                                              |
| Сфера VI  | Наскільки Ви задоволені умовами в місці Вашого проживання?                                                    |
|           | Наскільки Ви задоволені доступністю медичного обслуговування для Вас?                                         |
|           | <b>Сприйняття майбутнього, страхи</b>                                                                         |
|           | Наскільки, на Вашу думку, Ваше життя наповнене змістом?                                                       |
|           | Наскільки сильно Вас турбують люди, які засуджують Вас через ВІЛ-статус?                                      |
| Сфера VI  | Наскільки сильно Ви відчуваєте страх перед майбутнім?                                                         |
|           | Наскільки Ви занепокоєні питанням смерті?                                                                     |

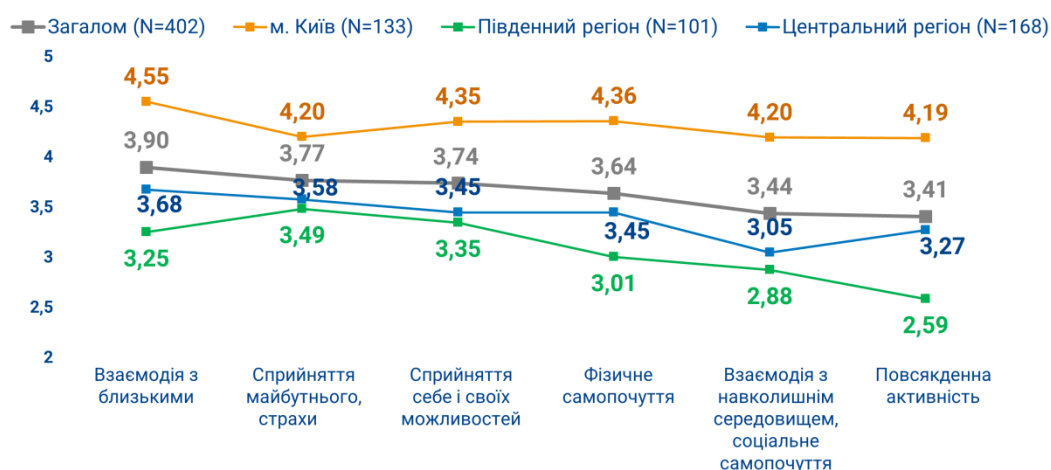
Кожне твердження респонденти оцінювали за 5-бальною шкалою, де 1 – найбільш негативний показник, а 5 – найбільш позитивний. Нижче подається порівняння оцінки якості життя між пацієнтами з супутніми діагнозами та без них, а також між тими, хто дотримується режиму прийому АРТ, та тими, хто не завжди дотримується.



Загалом щодо всіх аспектів життя частка позитивних оцінок перевищує частку негативних, окрім показника достатності грошей, який отримав середню оцінку 2,25<sup>4</sup>. За сферами найвищі середні оцінки отримала сфера взаємодії з близькими (3,9), а найнижчі – сфери повсякденної активності (3,41) і соціального самопочуття (3,44), але і щодо цих сфер частка позитивних оцінок в середньому перевищує частку негативних.

## Рисунок 2.6.1. Оцінка якості життя серед всіх пацієнтів, середнє значення за 5-бальною шкалою

Середнє значення за 5-бальною шкалою, де 1 – найнижча оцінка, а 5 – найвища



Результати глибоких інтерв'ю з пацієнтами підтверджують дані кількісного дослідження. Найбільше занепокоєння пацієнтів викликає власне незадовільне фінансове становище (нестача грошей, в тому числі на лікування супутніх діагнозів, втрата можливості працювати за спеціальністю – зокрема, це зазначали чоловіки робочих професій). Разом з тим, більшість опитаних задоволені взаємодією зі своїми близькими, їх підтримкою.

*«Мій онук – це моє натхнення», «Коли моя донька дізналася, що в мене ВІЛ, вона мене дуже тепло підтримала», Г11, пацієнт, Київ*

Однак, пацієнти звертають увагу на складність повідомити про свій статус у сім'ї через почуття сорому, очікування прояву стигми з боку рідних. Деякі пацієнти оцінюють свій емоційний стан як незадовільний (пригнічений настрій, зменшення спілкування, занижену самооцінку, проблеми з пам'яттю) через побоювання розкриття свого позитивного ВІЛ-статусу (серед знайомих, у поліклініці, тощо).

Закономірно, що пацієнти з супутніми діагнозами значуще нижче оцінюють всі сфери свого життя, ніж пацієнти без супутніх діагнозів, але найбільший розрив спостерігається за сферою взаємодії з близькими: середня оцінка пацієнтів з супутніми діагнозами становить 3,62, а без супутніх діагнозів – 4,16.

<sup>4</sup> Показник нижче 2,5 означає, що частка негативних оцінок перевищує частку позитивних.



## Рисунок 2.6.2. Оцінка якості життя серед пацієнтів з та без супутніх діагнозів, середнє значення за 5-бальною шкалою

Середнє значення за 5-бальною шкалою, де 1 – найнижча оцінка, а 5 – найвища

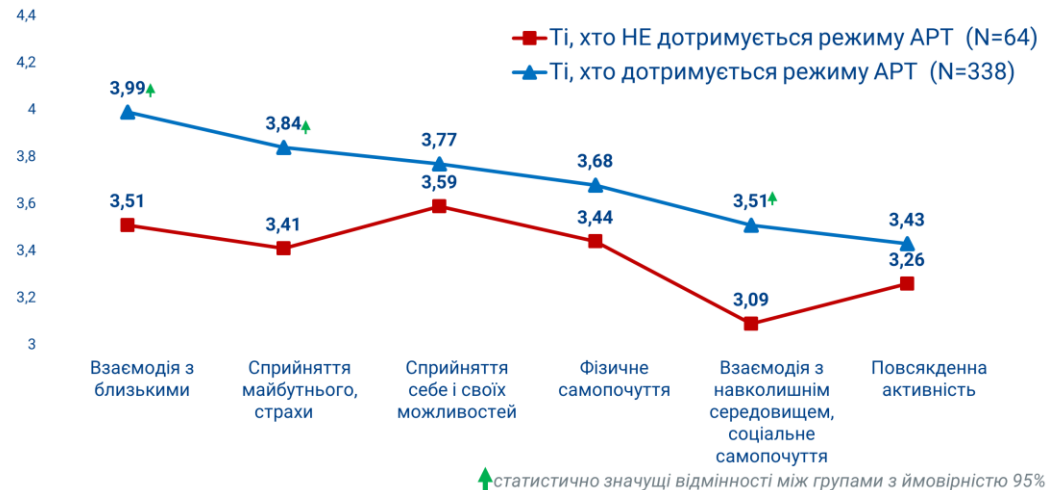


Під час глибинних інтерв'ю пацієнти зазначали, що супутні діагнози негативно впливають на якість їх життя через відчуття болю, дискомфорту, задишку, необхідність носити одяг, який закриває висипання на шкірі.

Пацієнти, які не завжди дотримуються режиму прийому АРТ, значуще нижче оцінюють взаємодію з близькими, соціальне самопочуття та сприйняття майбутнього, ніж пацієнти, які дотримуються режиму.

## Рисунок 2.6.3. Оцінка якості життя серед пацієнтів, які завжди та які не завжди дотримуються режиму прийому АРТ, середнє значення за 5-бальною шкалою

Середнє значення за 5-бальною шкалою, де 1 – найнижча оцінка, а 5 – найвища



## **2.7. Визначення чинників, що мають найбільший вплив на виникнення опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів**

Чинники, що мають найбільший вплив на виникнення супутніх діагнозів, визначались як за даними глибинних інтерв'ю з лікарями-інфекціоністами, так і за даними опитування пацієнтів та аналізу даних їх медичних карток.

### **Чинники супутніх діагнозів за даними опитування лікарів-інфекціоністів**

#### **Загальний вплив ВІЛ-інфекції**

ВІЛ-інфекція знижує рівень імунітету, викликає уповільнене системне хронічне запалення всіх органів. Така ситуація характерна для всіх пацієнтів, однак саме для категорії пацієнтів старше 50 років слід зазначити певні негативні особливості: наявність ВІЛ-інфекції може посилювати прояв хронічних хвороб та вік-залежних коморбідних станів внаслідок старіння організму, і навпаки, вікові зміни можуть негативно впливати на ВІЛ-інфекції та викликаних нею опортуністичних інфекцій. Крім того, у літніх людей, які приймають АРТ, уражена ВІЛ імунна система може відновлюватися не так швидко, як у молодих людей.

#### **Вік та анамнез**

Більшість з опитаних лікарів розглядає вік в якості одного з основних чинників, що має вплив на ризик виникнення та важкості перебігу опортуністичних інфекцій, розвитку супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів у пацієнтів віком 50 років і старше, які отримують АРТ. На відміну від молодих осіб з ВІЛ, загальний стан пацієнта віком 50 років та старше обумовлений не лише стилем його життя та звичками, а в значній мірі також віковими змінами через старіння організму.

Для людей старшого віку з ВІЛ підвищується ризик прояву побічних реакцій на АРТ через наявність «слабких місць»: одного або кількох хронічних захворювань, коморбідних станів, супутніх патологій. Частина пацієнтів 50 років і старше на момент призначення АРТ вже має досвід тривалого лікування або прийому ліків при хронічних захворюваннях, імунна система, як правило, більш вразлива і скомпрометована що також створює певні ризики щодо перебігу ВІЛ-інфекції та вимагає більш уважного ставлення лікарів до призначення АРТ.

*«В 50 років імунітет працює гірше, ніж у 20», Г11, лікар-інфекціоніст, Київ.*

#### **Ігнорування рекомендацій медичних працівників з боку пацієнтів**

Опитані лікарі часто зазначають ігнорування їх рекомендацій з боку пацієнтів як один з основних чинників, що має найбільший вплив на ризик виникнення опортуністичних інфекцій чи супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів у пацієнтів віком від 50 років та старше, які отримують АРТ,

*«Стало пацієнту краще – можуть покинути лікування», Г12, лікар-інфекціоніст, Одеса.*

Невиконання настанов лікарів та, як наслідок, низька прихильність до лікування у пацієнтів старшого віку, на думку лікарів, пов'язана з недостатнім усвідомленням хворими даної категорії необхідності прийому препаратів АРТ та дотримання режиму, забудькуватістю, характерною для віку. А також за наявності супутніх важких патологій можливе зміщення пріоритету в бік лікування інших захворювань.

*«Деякі пацієнти вважають, що в їх віці вже не має сенсу проходити терапію», Г13, лікар-інфекціоніст, Київ*

*«У мене зараз існують проблеми з пам'яттю, я забуваю. Наприклад, я випила таблетку, і через 10 хвилин починаю сумніватися, випила я її чи ні? Я на баночці собі пишу, що 15 числа розпочала прийом. І я просто пересипаю таблетки і підраховую, сумніваюся я чи дійсно забула», пацієнт, Г11, пацієнт, Київ*

Згадуються ситуації, коли пацієнти, які мають показання, не дотримуються рекомендацій відвідати вузьких спеціалістів за відсутності у них гострих проявів хвороби. У деяких випадках це пов'язано зі стигмою: для деяких пацієнтів характерне небажання розкривати свій статус як родичам, так і лікарям поза центром СНІДу через відчуття сорому за свій діагноз. Внаслідок цього вони уникають «зайвих» контактів з лікарями.

*«Ти йому кажеш, піти до ендокринолога, другий раз кажеш. Але за руку ти його не відведеш», Г11, лікар-інфекціоніст, Київ*

### **Відсутність своєчасної діагностики на ранній стадії**

Лікарі центрів СНІДу та кабінетів «Довіра» обізнані щодо необхідності підвищеної уваги та контролю стану пацієнтів 50 років та старше, які отримують АРТ. Для виявлення на ранній стадії проявів опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів регулярно проводиться фізикальний огляд хворих, призначаються лабораторні (наприклад, біохімічний аналіз крові) та інструментальні дослідження (наприклад, рівень артеріального тиску, ультразвукове дослідження органів черевної порожнини та нирок, електрокардіографія). Таким чином, для пацієнтів з ВІЛ, у яких під час взяття на облік загальний стан характеризувався як добрий, налагоджена процедура контролю загального стану та, при необхідності, для таких пацієнтів проводяться профілактичні заходи.

Однак, загальною тенденцією є поступове збільшення серед нових пацієнтів осіб віком 50 років і старше, у яких ВІЛ-інфекцію виявили вже на пізніх стадіях. У таких ситуаціях вкрай складним є процес повного обстеження пацієнта не лише з метою визначення опортуністичних інфекцій, але й притаманних для цього віку супутніх захворювань. У цьому випадку повна і своєчасна діагностика усіх хвороб залежить від скоординованої взаємодії лікарів-інфекціоністів та лікарів закладів ПМСД та ВМД.

*«Через ВІЛ у пацієнта підвищується коморбідність, вона зменшує настороженість лікаря і це ускладнює діагностику ВІЛ. Все списують на вік», Г11, лікар-інфекціоніст, Одеса*

Відповідно, існує запит на проведення навчальних заходів (наприклад, тренінгів, лекцій) для лікарів закладів ПМСД та ВМД щодо прояву опортуністичних інфекцій, хвороб та симптомів, які можуть бути проявом ВІЛ-інфекції і потребувати керування його на проходженні тестування на ВІЛ.

### **Побічні ефекти від прийому АРТ та препаратів для лікування опортуністичних захворювань**

Незважаючи на підвищений ризик прояву побічних реакцій на АРТ для людей старшого віку з ВІЛ, опитані лікарі звертають увагу на зменшення значущості даного чинника на сьогоднішній день. Свою позицію лікарі аргументують тим, що у разі виникнення побічних ефектів, є можливість підбору оптимальної схеми лікування для хворого, наявний доступ до більш якісних препаратів (наприклад, інгібітори інтегрази, які не впливають на розвиток ендокринних захворювань, не підвищують ризик виникнення цукрового діабету, порушень ліпідного обміну). А також звертають увагу, що для нових сучасних препаратів (наприклад, Долутеґравір) характерна добра переносимість пацієнтами, оскільки з досвіду лікарів нові препарати мають менший вплив на функції організму в цілому.

Раніше проблема побічних ефектів від прийому антиретровірусних препаратів при тривалому стажі прийому АРТ була більш актуальною – у пацієнтів підвищувався ризик виникнення серйозних патологій (інфарктів, інсультів, анемій, ліпоатрофій, токсичних гепатитів, тощо).

Також опитані лікарі вважають, що погіршення коморбідного стану пацієнта з ВІЛ можуть викликати побічні реакції на препарати, які використовуються для лікування опортуністичних захворювань, а також звертають увагу на необхідність враховувати сумісність лікування з препаратами АРТ.

*«Препарати для лікування опортуністів жорсткі – пацієнти стикаються з виникненням проблем з нирками, нудотою, проблемами з травленням», Г15, лікар-інфекціоніст, Київ*

Має бути настороженість лікарів щодо взаємодій між антиретровірусними препаратами та ліками, що використовують пацієнти старшого віку для лікування поширених вікових станів, таких як артеріальна гіпертензія, цукровий діабет, атеросклероз судин тощо.

### **Чинники виникнення супутніх діагнозів за даними опитування та аналізу медичних карток пацієнтів**

Для визначення основних факторів, що впливають на виникнення супутніх діагнозів, було застосовано логістичний регресійний аналіз. Залежною змінною є наявність/відсутність супутніх діагнозів. У фінальну регресійну модель були включені лише незалежні змінні (предиктори), які показали значущий рівень впливу на залежну змінну, а саме (в порядку від найбільш до найменш значущих, від'ємне значення означає зворотній зв'язок):

- **Дотримання режиму прийому АРТ** ( $B = -1,600$ );
- **Прийом АРТ менше року** ( $B = 1,402$ );
- **Оцінка наявної медичної допомоги як достатньої** ( $B = -1,243$ ). Найчастіше респонденти оцінювали профілактику та діагностику опортуністичних захворювань як недостатню (докладніше див. Додаток 1), втім, це може бути як об'єктивним фактом, так і суб'єктивною оцінкою пацієнтів або наслідком ігнорування пацієнтами рекомендацій лікарів;
- **Прийом АРТ більше 5 років** ( $B = -1,289$ );
- **Бідність** ( $B = 1,079$ );
- **Пропуски планового відвідування лікаря-інфекціоніста** ( $B = 0,968$ );
- **Належність до ЛВНІ** ( $B = 0,986$ );
- **Прийом АРТ 1-5 років** ( $B = -0,892$ );
- **Чоловіча стать** ( $B = 0,666$ ).

За результатами регресійного аналізу створена модель прогнозує 76,2% випадків наявності/відсутності супутніх діагнозів ( $R^2$  Нагелькерка = 0,38).

Дані дослідження підтверджують висновки лікарів щодо основних факторів, крім побічних ефектів: регресійний аналіз не зафіксував значущого впливу побічних ефектів на супутні діагнози. За даними опитування пацієнти з супутніми діагнозами навіть дещо менше нарікали на побічні ефекти, ніж пацієнти без супутніх діагнозів (див. розділ 2.1; не виявлено впливу супутніх діагнозів на дотримання режиму АРТ – див. розділ 2.4). Втім, як зазначалось вище, опитані лікарі зазначали зменшення значущості даного чинника на сьогоднішній день.

Додатковим важливим чинником, названим лікарями, є несвоєчасна діагностика супутніх діагнозів (медична документація не включає дані, які б дозволили кількісно виміряти вплив цього чинника). Водночас регресійний аналіз показав такі фактори, що не були названі лікарями, як тривалість прийому АРТ, належність до ЛВНІ, незадоволення медичною допомогою та чоловіча стать (останній фактор назвав лише один лікар). Отже, згідно думки лікарів та результатам регресійного аналізу, для зниження частоти виникнення супутніх діагнозів потрібно:

- підвищувати прихильність до АРТ;
- мотивувати пацієнтів до регулярної профілактики та діагностики опортуністичних інфекцій (з особливою увагою до ЛВНІ (або колишніх ЛВНІ) та чоловіків);
- сприяти своєчасній діагностиці ВІЛ.

## **2.8. Оцінка відповідності лікування вік-залежної коморбідної патології клінічним протоколам та визначення шляхів для їх оптимізації**

Опитані лікарі звертають увагу, що лікуванню вік-залежної коморбідної патології у пацієнтів віком 50 років і старше не приділяється достатня увага в наявних протоколах (під час глибинних інтерв'ю обговорювалися чинний на час дослідження Клінічний протокол антиретровірусної терапії ВІЛ-інфекції у

дорослих та підлітків затвердженим наказом МОЗ України від 12.07.2010 №551 та Клінічний протокол діагностики та лікування опортуністичних інфекцій і загальних симптомів у ВІЛ-інфікованих дорослих та підлітків затвердженим наказом МОЗ України від 13.04.2007 № 182).

На сьогоднішній день діагностика та лікування вік-залежної коморбідної патології у пацієнтів віком 50 років і старше не прописана в окремому розділі протоколу, алгоритм роботи з даною категорією хворих не має детального опису.

При консультації пацієнта з ВІЛ-інфекцією віком старше за 50 років лікарі враховують прописані у протоколі загальні рекомендації щодо з'ясування наявності інших, крім ВІЛ-інфекції, хронічних захворювань (наприклад, захворювання шлунково-кишкового тракту, порушення ліпідного обміну, цукрового діабету тощо), а також регулярно проводять лабораторні та інструментальні дослідження для оцінки загального стану пацієнта.

Так за даними медичної документації пацієнтам були проведені за останні 12 місяців такі **лабораторні** дослідження (в межах планового моніторингу стану пацієнта):

- Загальноклінічне дослідження крові (дає можливість лікарю оцінити наявність вік-залежної коморбідної патології):
  - Визначення показників гемоглобіну проводилося для 85,7% пацієнтів;
  - Визначення показників еритроцитів проводилося у 85,8% пацієнтів;
  - Рівень тромбоцитів визначався у 64,1% пацієнтів;
  - Показники лейкоцитів визначалися у 87,1% пацієнтів.
- Біохімічний аналіз крові (дає можливість лікарю оцінити функціонування внутрішніх органів, метаболізму):
  - Визначення показників аланінамінотрансферази (АЛТ) проводилося у 88,4% пацієнтів, аспартатамінотрансферази (АСТ) у 85,1%;
  - Рівень глюкози визначався у 70,8% пацієнтів;
  - Рівень загального холестерину визначався у 31,0% пацієнтів;
  - Дослідження ліпопротеїдів високої щільності проводилося лише у 2,9% пацієнтів, ліпопротеїдів низької щільності – у 1,8%, ліпопротеїдів дуже низької щільності – у 1,1% пацієнтів.

Отже, для більшості пацієнтів були проведені всі аналізи, передбачені плановим лабораторним моніторингом згідно з протоколом, крім ліпідного профілю, яких визначався лише для третини пацієнтів.

За даними медичної документації пацієнтам за клінічними показаннями були проведені за останні 12 місяців такі **інструментальні дослідження**:

- Рентгенографія органів грудної порожнини у 73,5% пацієнтів;
- Визначення рівня артеріального тиску у 67,6% пацієнтів;
- Ультразвукове дослідження органів черевної порожнини та нирок у 17,7% пацієнтів;
- Електрокардіографія у 2,8% пацієнтів;
- У 2,0% пацієнтів проводилася магнітно-резонансна томографія головного мозку.

Результати лабораторних та інструментальних досліджень (за даними медичної документації) представлені в Додатку 4.

При виявленні вік-залежних коморбідних патологій (таких як артеріальна гіпертензія, холецистит, пієлонефрит, гастродуоденіт, панкреатит, жовчнокам'яна хвороба, цукровий діабет, ішемічна хвороба серця, гломерулонефрит, холецистопанкреатит, енцефалопатія, псоріаз, остеохондроз, гастрит), які потребують лікування, пацієнтів перенаправляють на консультацію до вузьких спеціалістів. У деяких випадках за наявності ризиків погіршення стану пацієнта лікар намагається переглянути схему АРТ для уникнення прояву супутніх захворювань.

### **Розробка методичних рекомендацій для лікарів**

Лікарі звертають увагу на збільшення кількості нововиявлених випадків ВІЛ у людей старшого віку, а також на тенденції до збільшення тривалості життя ВІЛ-інфікованих пацієнтів, що стало можливим завдяки сучасним підходам до лікування. Відповідно, лікарі рекомендують:

- Розробку методичних рекомендацій та інших регулюючих документів стосовно підходів до роботи з пацієнтами старшого віку з урахуванням їх вік-залежних коморбідних патологій, таких як: серцево-судинні захворювання, цукровий діабет, захворювання шлунково-кишкового тракту, центральної та периферичної нервової системи, онкологічні захворювання. Лікарі очікують конкретизацію щодо необхідних додаткових дообстежень при оцінці стану пацієнта (наприклад, проведення збору інформації про родинний анамнез та призначення обстежень щодо захворювань, ризик яких найбільш вірогідний для пацієнта), схем лікування та алгоритмів моніторингу стану пацієнтів 50 років і старше (наприклад, проведення повного медичного огляду раз на рік навіть у випадку відсутності скарг у пацієнта);
- У методичних рекомендаціях необхідно враховувати, які вік-залежні коморбідні патології найбільш розповсюджені серед пацієнтів старшого віку. Опитані лікарі виокремлювали наступні вік-залежні коморбідні патології, які найбільш розповсюджені серед пацієнтів та повинні бути враховані: артеріальна гіпертензія, серцево-судинні захворювання: (ішемічна хвороба серця та її ускладнення; цереброваскулярні хвороби та їх ускладнення), цукровий діабет, хронічний гастрит, виразкова хвороба шлунку, жовчнокам'яна хвороба, хронічний гепатит. Та конкретизувати схеми призначення АРТ у випадку ризиків та проявів даних захворювань, дозування, сумісності та взаємодії препаратів АРТ та інших ліків, які необхідні пацієнтам.

## **2.9. Рекомендації лікарів щодо заходів, які можуть бути застосовані для покращення профілактики, ранньої діагностики, зниження важкості перебігу опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів та зменшення їх негативного впливу на прихильність ЛЖВ до лікування**

### **Профілактичні заходи з протидії виникнення опортуністичних інфекцій, супутніх захворювань і коморбідних станів для пацієнтами старшого віку**

Опитані лікарі зауважують, що регулярно проводять моніторинг стану здоров'я пацієнтів згідно з протоколами: призначають ізоніазид для профілактики туберкульозу, бісептол для профілактики пневмонії, а також протигрибкові препарати та антибіотики у випадку ослабленого імунітету в пацієнта для профілактики розвитку додаткових інфекцій. Для моніторингу та виявлення скарг щодо прояву або загострення супутніх захворювань та вік-залежних коморбідних станів проводиться опитування пацієнта при кожному візиті пацієнта, а також призначаються загальноклінічні лабораторні дослідження (аналіз крові, сечі) на основі яких лікар робить висновки щодо необхідності залучення вузьких спеціалістів. Для покращення ситуації рекомендується проведення наступних заходів:

- Забезпечення наявності препаратів для профілактики опортуністичних інфекцій відповідно до стовідсоткових потреб медичного закладу. Опитані лікарі в м. Одеса скаржилися на періодичну відсутність необхідної кількості різних препаратів для профілактики.
- Розгляд можливості заміни призначення Флуконазолу (препарату протигрибкової дії, який рекомендований протоколом для профілактики та лікування) на більш ефективний препарат (лікарі не зауважили, на який саме - питання потребує уточнення)

*«Флуконазол, на жаль, вже практично не працює. До нього виробилася стійкість у більшості пацієнтів. Але він у нас є, його повинні видавати. Про його токсичну дію я вже не говорю», Г12, лікар-інфекціоніст, Одеса*

- Для зменшення ризиків прояву супутніх захворювань та вік-залежних коморбідних станів мотивування пацієнтів до дотримання здорового стилю життя – відмови від шкідливих звичок, дотримання дієти, зменшення або збільшення фізичного навантаження тощо.
- Проведення більш ретельного обстеження пацієнтів на предмет можливого прояву супутніх захворювань та вік-залежних коморбідних станів навіть при відсутності скарг у пацієнта.



Звернення уваги пацієнта на показниках лабораторних аналізів, які в нормі, але викликають занепокоєння лікаря-інфекціоніста, та рекомендування пацієнту відвідати профільного вузького спеціаліста.

*«Що стосується коморбідних станів, то ми можемо рекомендувати лише загальні заходи: тобто фізичне навантаження, відмову від куріння та вживання алкоголю, дієту. А також контроль показника, який викликає занепокоєння. Специфічні препарати може призначати лише вузькі спеціалісти», ГІ1, лікар-інфекціоніст, Київ*

- Розгляд можливості використання більш безпечних препаратів АРТ (наприклад, призначення інгібіторів інтегрази, замість інгібіторів протеази, які підвищують ризик виникнення цукрового діабету)

### **Рання діагностика проявів опортуністичних інфекцій, супутніх захворювань і коморбідних станів**

Опитані лікарі зауважують, що проведення ранньої діагностики опортуністичних інфекцій, супутніх захворювань і коморбідних станів є важливою підставою для більш позитивного прогнозу перебігу хвороби та лікування пацієнтів, особливо старшого віку.

Для покращення ранньої діагностики опортуністичних інфекцій, супутніх захворювань і коморбідних станів рекомендується таке:

- Раз на рік проведення повного медичного огляду (з обов'язковим проведенням УЗД, електрокардіограми, консультацією кардіолога, невропатолога та інших вузьких спеціалістів) для моніторингу стану пацієнта, а також аналізу факторів ризику актуальних для хворого;
- За підозри щодо наявності опортуністичних інфекцій, супутніх захворювань і коморбідних станів – забезпечення доступу пацієнтів до високоточних лабораторних та інструментальних досліджень (таких, як КТ, МТР, УЗІ, аналіз онкомаркерів, а також ПЛР-реакції). За необхідності – забезпечення транспортування пацієнтів, які не можуть самостійно пересуватися через фізичні або психічні показання/ проблеми на проведення досліджень, консультації вузьких спеціалістів. Зокрема, це можливо реалізувати через посилення співпраці з НУО, які укладають домовленості з певними медичними закладами на проведення обстежень, прийом ЛЖВ без черги, забезпечують транспортування тощо;
- Створення умов для проведення всіх лабораторних аналізів, які потрібні для диспансеризації та контролю стану пацієнта в одному місці: обстеження на CD4, вірусне навантаження, загальний та біохімічний аналіз крові, тестування на вірусні гепатити В та С, сифіліс, ПЛР дослідження рідин на опортуністичні інфекції, аналізи мокротиння (мікроскопія на МБТ, рання діагностика туберкульозу із застосуванням систем «Джин Експерт», та, при наявності угоди на співпрацю з протитуберкульозним диспансером, посів мокротиння на тверде і рідке середовище), інструментальні дослідження (рентгенологічне дослідження легень, ЕКГ);
- Впровадження скринінгових анкет для оцінки стану пацієнта (зазначення випадків поганого самопочуття з описом симптоматики та тривалістю (нудота, запаморочення, втрата концентрації уваги, больові прояви), а також аналіз попередніх анкет для розуміння стану пацієнта у динаміці, визначення «слабких місць» (проводиться лікарем-інфекціоністом під час прийому пацієнта);
- Впровадження мультидисциплінарного підходу до ведення пацієнтів старшого віку, тобто посилення співпраці між лікарями-інфекціоністами та лікарями вузької спеціалізації (кардіологами, неврологами, ендокринологами, гастроентерологами, дерматологами, онкологами) для оцінки стану пацієнтів, проведення консультацій та дообстежень пацієнтів шляхом прописання алгоритмів перенаправлення та співпраці, організації спільних тренінгів, присвячених проблемі виникнення опортуністичних інфекцій, супутніх захворювань і коморбідних станів у ВІЛ-інфікованих пацієнтів.

*«Я ходила на курси по ВІЛ-кардіології. Було дуже цікаво та корисно. Кардіолог нам розповідав, у контексті пацієнтів старшого віку, про кардіологічні проблеми та сумісність з нашими препаратами», ГІ3, лікар-інфекціоніст, Київ*

## **Зниження важкості перебігу опортуністичних інфекцій, супутніх захворювань і коморбідних станів у пацієнтів 50 років і старше**

Для зниження важкості перебігу опортуністичних інфекцій, супутніх захворювань і коморбідних станів у пацієнтів 50 років і старше опитані лікарі рекомендують таке:

- З огляду на стан пацієнта (при появі нудоти, слабкості) проведення заходів дезінтоксикаційної терапії, при больовому синдромі проведення знеболюючої терапії;
- Посилення співпраці з лікарями вузької спеціалізації (кардіологами, ендокринологами, гастроентерологами, дерматологами, онкологами), для ефективного підбору лікування супутніх хвороб, яке добре поєднується з АРТ для мінімізації побічної дії ліків;
- Забезпечення соціального супроводу хворих з тяжкими проявами супутніх хвороб та коморбідних станів соціальними працівниками на дому, допомозі у побуті (у випадку, коли людина не може себе обслуговувати), та налагодження комунікації з працівниками соціальних служб для зниження стигматизації пацієнтів з ВІЛ та забезпечення догляду та підтримки пацієнтів.

*«Існують центри, які беруть людей після інсульту. Але як тільки почують «ВІЛ» - не хочуть брати. Треба змінювати ставлення до наших пацієнтів. Вони будуть приймати терапію. Їм просто треба трохи допомогти», ГІ2, лікар-інфекціоніст, Одеса.*

## **2.10. Рекомендації лікарів щодо утримування ЛЖВ 50+ з опортуністичними інфекціями, супутніми хворобами та вік-залежними коморбідними станами на АРТ**

Згідно з результатами глибинних інтерв'ю, проблема утримання пацієнтів віком 50 років та старше з опортуністичними інфекціями, супутніми хворобами та вік-залежними коморбідними станами на АРТ є актуальною та такою, що потребує уваги.

Опитані лікарі-інфекціоністи характеризують роботу з даною категорією пацієнтів як досить складну: пацієнти старшого віку часто недовірливі, ставлять багато запитань, з ними іноді важко встановити контакт. У деяких пацієнтів старшого віку низька мотивація до лікування через намагання приховати свій діагноз від рідних, депресивний стан або через переважання побутових проблем над необхідністю приділити увагу здоров'ю.

*«Нелегко сказати про діагноз партнеру, а повідомити дітям з онуками... деякі пацієнти намагаються приховувати статус від рідних і починається: «Я краще ляжу тихенько де-небудь та помру», ГІ3, лікар-інфекціоніст, Київ*

На основі свого досвіду медичні працівники зауважують, що на сьогодні найбільш результативними методами мотивації та формування прихильності до прийому АРТ у пацієнта, в тому числі віком 50 років і старше є:

- Якісне консультування пацієнта, яке включає в себе індивідуальний підхід, зрозуміле пояснення ризиків відмови від терапії та виділення часу для повторення інформації, відповіді на запитання тощо;
- Співпраця з НУО щодо надання соціального супроводу пацієнтам.

**Також для пацієнтів віком 50 років та більше лікарі-інфекціоністи рекомендують додаткові заходи для покращення утримування хворих з опортуністичними інфекціями, супутніми хворобами та вік-залежними коморбідними станами на АРТ:**

- Створення зручних умов для відвідування центру СНІДу, кабінету «Довіра» чи будь-якого ЗОЗ:



- Впровадження електронної черги для зручності пацієнтів. Призначення індивідуального часу для прийому виступає додатковою мотивацією повернутися до лікаря на консультацію та надасть можливість медичному працівнику приділити час консультації без огляду на чергу. Також частині пацієнтів некомфортно знаходитися у «живій» черзі серед категорій хворих, поряд з якими вони почуваються незручно (наприклад, серед представників КГ).
- Для пацієнтів, яким АРТ виписується на тривалий період (6 місяців): проведення контролю за опортуністичними інфекціями, супутніми хворобами та вік-залежними коморбідними станами шляхом збору скарг пацієнта по телефону та, в разі необхідності, надання рекомендації відвідати медичний заклад для більш детального огляду. Збір скарг за телефоном можуть проводити медичні сестри в центрах СНІДу.
- За можливості надання консультацій психологами та соціальними робітниками старшого або середнього віку для полегшення встановлення контакту з пацієнтом, формування більшої довіри до інформації.

*«Приходить людина з досвідом, вже пенсіонер, займав якусь посаду, але так вийшло – є ВІЛ. А до нього приходить молоденька дівчина або хлопець і починає йому розповідати, як лікуватися. Вони відмовляються, кажуть: я що не зрозумів, мені не потрібні соцпрацівники. Чому я повинен відкриватися? Ви ж п'ятирічній дитині не розповідатимете про свої проблеми. Вони себе вважають розумними, такими що знають життя і тому те, що йому говорить якийсь хлопець 25-30 років, не викликає довіри», ГІ2, лікар-інфекціоніст, Київ*

- Проведення групових консультацій пацієнтів старшого віку (зустрічей на добровільних засадах лікаря-інфекціоніста з групою пацієнтів старшого віку за участі психолога. На таких зустрічах можливе обговорення питань, які турбують пацієнтів, обмін досвідом між пацієнтами, отримання додаткової мотивації дотримуватися АРТ (одеські спеціалісти звертають увагу на позитивний результат проведення таких консультацій, можливість включити пацієнта до соціального життя);
- За можливості мотивування пацієнта до залучення близького оточення до консультацій з лікарями, психологами та соціальними працівниками. Лікарям, психологам та соціальним працівникам рекомендується аргументувати пацієнтові переваги спільних консультацій з близьким оточенням, їх інформування щодо необхідності дотримання режиму прийому АРТ, поєднання терапії з лікуванням опортуністичних інфекцій, супутніх хвороб та вік-залежних коморбідних станів, в деяких випадках (якщо родичі пацієнта не мають знань про захворювання) – загальне інформування про ВІЛ. Пацієнти даної вікової категорії потребують підтримки та співчуття, а в деяких випадках і контролю за лікуванням.

## ДОДАТОК №1. Портрет пацієнтів з супутніми діагнозами

| Таблиця 1.1. Стать респондента |                               |               |                                      |               |            |               |
|--------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Чоловіча                       | 110                           | 64,6%         | 107                                  | 46,3%         | 217        | 54,1%         |
| Жіноча                         | 60                            | 35,4%         | 124                                  | 53,7%         | 185        | 45,9%         |
| <b>N=</b>                      | <b>170</b>                    | <b>100,0%</b> | <b>232</b>                           | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 1.2. Вік респондента |                               |               |                                      |               |              |               |
|------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|--------------|---------------|
|                              | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ      |               |
|                              | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість    | Відсоток      |
| 50-60 років                  | 144,6                         | 84,8%         | 186,8                                | 80,7%         | 331,5        | 82,5%         |
| Понад 60 років               | 25,8                          | 15,2%         | 44,7                                 | 19,3%         | 70,5         | 17,5%         |
| <b>N=</b>                    | <b>170,5</b>                  | <b>100,0%</b> | <b>231,5</b>                         | <b>100,0%</b> | <b>402,0</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 1.3. Освіта респондента                   |                               |               |                                      |               |            |               |
|---------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                   | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                   | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Початкова школа                                   | 1                             | 0,4%          | 0                                    | 0,0%          | 1          | 0,2%          |
| Середня школа                                     | 36                            | 21,1%         | 13                                   | 5,5%          | 49         | 12,1%         |
| Повна загальноосвітня школа                       | 43                            | 25,0%         | 45                                   | 19,5%         | 88         | 21,9%         |
| ПТУ, центр підготовки - перепідготовки робітників | 42                            | 24,4%         | 52                                   | 22,4%         | 94         | 23,3%         |
| Технікум, коледж, ін. середній спеціальний заклад | 31                            | 18,2%         | 88                                   | 38,0%         | 119        | 29,6%         |
| Вищий навчальний заклад                           | 17                            | 9,9%          | 32                                   | 13,8%         | 49         | 12,1%         |
| Важко відповісти\відмова                          | 2                             | 1,0%          | 2                                    | 0,8%          | 4          | 0,9%          |
| <b>N=</b>                                         | <b>170</b>                    | <b>100,0%</b> | <b>232</b>                           | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 1.4. Фінансовий стан сім'ї                                                                                                                    |                               |               |                                      |               |            |               |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                                                                                       | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                                                                                       | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Змушені економити на харчуванні                                                                                                                       | 59                            | 34,6%         | 33                                   | 14,4%         | 92         | 23,0%         |
| Вистачає на харчування. Для придбання одягу, взуття треба заощаджувати чи позичати                                                                    | 69                            | 40,7%         | 86                                   | 37,0%         | 155        | 38,6%         |
| Вистачає на харчування і необхідний одяг, взуття. Для таких покупок, як-от гарний костюм, мобільний телефон, пилосос, треба заощаджувати чи позичати  | 34                            | 20,1%         | 92                                   | 39,6%         | 126        | 31,4%         |
| Вистачає на харчування, одяг, взуття, інші покупки. Але для покупки дорогих речей (як-от пральна машинка, холодильник) треба заощаджувати чи позичати | 5                             | 2,8%          | 15                                   | 6,4%          | 20         | 4,9%          |
| Вистачає на харчування, одяг, взуття, дорогі покупки. Для таких покупок, як-от машина, квартира, треба заощаджувати чи позичати                       | 2                             | 1,3%          | 3                                    | 1,2%          | 5          | 1,2%          |
| Будь-які необхідні покупки можу зробити в будь-який час                                                                                               | 0                             | 0,0%          | 3                                    | 1,3%          | 3          | 0,8%          |
| Важко сказати                                                                                                                                         | 1                             | 0,5%          | 0                                    | 0,0%          | 1          | 0,2%          |
| <b>N=</b>                                                                                                                                             | <b>170</b>                    | <b>100,0%</b> | <b>232</b>                           | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 1.5. Вірогідний шлях інфікування ВІЛ (згідно п.18 Форми № 502-1/о): |                               |               |                                      |               |            |               |
|-----------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                             | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                             | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Статевий                                                                    | 94                            | 55,1%         | 181                                  | 78,3%         | 275        | 68,5%         |
| Парентеральний                                                              | 74                            | 43,4%         | 49                                   | 21,3%         | 123        | 30,7%         |
| Немає відповіді                                                             | 3                             | 1,5%          | 1                                    | 0,3%          | 3          | 0,8%          |
| <b>N=</b>                                                                   | <b>170</b>                    | <b>100,0%</b> | <b>232</b>                           | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 1.6. Активний ЛВНІ |                               |               |                                      |               |            |               |
|----------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                            | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                            | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Так                        | 12                            | 7,1%          | 4                                    | 1,9%          | 16         | 4,1%          |
| Ні                         | 158                           | 92,9%         | 227                                  | 98,1%         | 386        | 95,9%         |
| <b>N=</b>                  | <b>170</b>                    | <b>100,0%</b> | <b>232</b>                           | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 1.7. Учасник програми ЗПТ |                               |               |                                      |               |            |               |
|-----------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                   | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                   | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Так                               | 11                            | 6,7%          | 5                                    | 2,1%          | 16         | 4,0%          |
| Ні                                | 159                           | 93,3%         | 227                                  | 97,9%         | 386        | 96,0%         |
| <b>N=</b>                         | <b>170</b>                    | <b>100,0%</b> | <b>232</b>                           | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 1.8. Клінічна стадія ВІЛ-інфекції (на момент заповнення анкети) |                               |               |                                      |               |            |               |
|-------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                         | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                         | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| I стадія безсимптомна                                                   | 7                             | 4,1%          | 21                                   | 9,0%          | 28         | 6,9%          |
| I стадія ПГЛ                                                            | 2                             | 1,4%          | 13                                   | 5,7%          | 16         | 3,9%          |
| II стадія                                                               | 14                            | 8,5%          | 21                                   | 9,2%          | 36         | 8,9%          |
| III стадія                                                              | 34                            | 20,1%         | 72                                   | 30,9%         | 106        | 26,3%         |
| IV стадія                                                               | 111                           | 65,2%         | 104                                  | 45,1%         | 215        | 53,6%         |
| Немає відповіді                                                         | 1                             | 0,8%          | 0                                    | 0,0%          | 1          | 0,3%          |
| <b>N=</b>                                                               | <b>170</b>                    | <b>100,0%</b> | <b>232</b>                           | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 1.9. Рівень вірусного навантаження (на момент заповнення анкети): копій\мл |                               |               |                                      |               |            |               |
|------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                    | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                    | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| До 40 копій/мл                                                                     | 137                           | 80,5%         | 209                                  | 90,4%         | 346        | 86,2%         |
| 40-1000                                                                            | 17                            | 9,8%          | 12                                   | 5,1%          | 29         | 7,1%          |
| Більше 1000 копій/мл                                                               | 17                            | 9,7%          | 7                                    | 3,2%          | 24         | 6,0%          |
| Дослідження не проводилося                                                         | 0                             | 0,0%          | 3                                    | 1,3%          | 3          | 0,8%          |
| <b>N=</b>                                                                          | <b>170</b>                    | <b>100,0%</b> | <b>232</b>                           | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 1.10. Побічні ефекти, які виникали або виникають впродовж останнього тижня (на момент заповнення анкети) |                               |               |                                      |               |              |               |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|--------------|---------------|
|                                                                                                                  | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ      |               |
|                                                                                                                  | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість    | Відсоток      |
| Проблеми з органами травлення (нудота, діарея тощо)                                                              | 12.6                          | 7.4%          | 10.9                                 | 4.7%          | 23.5         | 5.8%          |
| Проблеми з нирками                                                                                               | 9.1                           | 5.4%          | 13.9                                 | 6.0%          | 23.0         | 5.7%          |
| Алергія                                                                                                          | 3.9                           | 2.3%          | 2.2                                  | 1.0%          | 6.1          | 1.5%          |
| Труднощі із концентрацією уваги                                                                                  | 23.1                          | 13.6%         | 20.0                                 | 8.7%          | 43.2         | 10.7%         |
| Головні болі, запаморочення                                                                                      | 37.3                          | 21.9%         | 47.9                                 | 20.7%         | 85.1         | 21.2%         |
| Порушення сну (безсоння)\ реалістичні сни (кошмари)                                                              | 38.8                          | 22.8%         | 47.3                                 | 20.4%         | 86.1         | 21.4%         |
| Депресія                                                                                                         | 17.8                          | 10.4%         | 48.6                                 | 21.0%         | 66.4         | 16.5%         |
| Тривожність                                                                                                      | 12.5                          | 7.4%          | 36.8                                 | 15.9%         | 49.3         | 12.3%         |
| Пригнічений стан                                                                                                 | 21.8                          | 12.8%         | 38.5                                 | 16.6%         | 60.3         | 15.0%         |
| Інші побічні ефекти                                                                                              | 1.6                           | 0.9%          | 1.1                                  | 0.5%          | 2.7          | 0.7%          |
| Побічних ефектів не виникає                                                                                      | 29.5                          | 17.3%         | 32.4                                 | 14.0%         | 61.9         | 15.4%         |
| Важко відповісти\відмова                                                                                         | 53.0                          | 31.1%         | 66.8                                 | 28.9%         | 119.8        | 29.8%         |
| <b>N=</b>                                                                                                        | <b>170.5</b>                  | <b>100.0%</b> | <b>231.5</b>                         | <b>100.0%</b> | <b>402.0</b> | <b>100.0%</b> |

| Таблиця 1.11. Чи вважаєте ви достатньою наявну допомогу з боку медичних закладів? |                               |               |                                      |               |            |               |
|-----------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                   | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                   | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Так                                                                               | 102                           | 59,6%         | 184                                  | 79,7%         | 286        | 71,2%         |
| Ні                                                                                | 54                            | 31,7%         | 23                                   | 9,8%          | 77         | 19,0%         |
| Важко відповісти\відмова                                                          | 15                            | 8,7%          | 24                                   | 10,6%         | 39         | 9,8%          |
| <b>N=</b>                                                                         | <b>170</b>                    | <b>100,0%</b> | <b>232</b>                           | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 1.12. Яка допомога вам необхідна з боку медичних закладів?                                      |                               |               |                                      |               |            |               |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                                         | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                                         | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Рекомендації щодо зниження важкості перебігу опортуністичних захворювань та побічних ефектів            | 102                           | 59,7%         | 132                                  | 56,9%         | 234        | 58,1%         |
| Профілактична допомога щодо протидії опортуністичним захворюванням та побічним ефектам                  | 98                            | 57,3%         | 135                                  | 58,2%         | 232        | 57,8%         |
| Регулярна діагностика опортуністичних захворювань                                                       | 91                            | 53,3%         | 109                                  | 47,2%         | 200        | 49,8%         |
| Допомога соціального робітника                                                                          | 45                            | 26,3%         | 93                                   | 40,3%         | 138        | 34,4%         |
| Допомога психолога                                                                                      | 45                            | 26,3%         | 86                                   | 37,1%         | 131        | 32,5%         |
| Допомога у дотриманні режиму прийому АРТ                                                                | 57                            | 33,6%         | 42                                   | 18,0%         | 99         | 24,6%         |
| Інше                                                                                                    | 1                             | 0,6%          | 1                                    | 0,5%          | 2          | 0,5%          |
| Важко відповісти\відмова                                                                                | 52                            | 30,4%         | 73                                   | 31,4%         | 125        | 31,0%         |
| Інше: допомога у оплаті дорогих процедур або надання безкоштовних процедур та ліків                     | 1                             | 0,7%          | 4                                    | 1,6%          | 5          | 1,2%          |
| Інше: консультації вузьких спеціалістів (гастроентеролог, уролог, лор, невропатолог, хирург, кардіолог) | 1                             | 0,3%          | 4                                    | 1,6%          | 4          | 1,0%          |
| <b>N=</b>                                                                                               | <b>170</b>                    | <b>100,0%</b> | <b>232</b>                           | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 1.13. Профілактична допомога щодо протидії опортуністичним захворюванням та побічним ефектам (серед тих, кому потрібна така допомога) |                               |               |                                      |               |            |               |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                                                                               | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                                                                               | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості                                                                                             | 45                            | 45,6%         | 105                                  | 78,0%         | 150        | 64,4%         |
| Допомога надається в недостатньому обсягу та якості                                                                                           | 34                            | 34,9%         | 19                                   | 13,8%         | 53         | 22,6%         |
| Допомога не надається взагалі                                                                                                                 | 19                            | 19,6%         | 11                                   | 8,2%          | 30         | 13,0%         |
| <b>N=</b>                                                                                                                                     | <b>98</b>                     | <b>100,0%</b> | <b>135</b>                           | <b>100,0%</b> | <b>232</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 1.14. Регулярна діагностика опортуністичних захворювань (серед тих, кому потрібна така допомога) |                               |               |                                      |               |            |               |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                                          | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                                          | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості                                                        | 27                            | 29,6%         | 20                                   | 18,1%         | 47         | 23,3%         |
| Допомога надається в недостатньому обсягу та якості                                                      | 15                            | 16,8%         | 35                                   | 32,0%         | 50         | 25,1%         |
| Допомога не надається взагалі                                                                            | 49                            | 53,6%         | 46                                   | 41,8%         | 94         | 47,2%         |
| Важко відповісти\ відмова                                                                                | 0                             | 0,0%          | 9                                    | 8,1%          | 9          | 4,4%          |
| <b>N=</b>                                                                                                | <b>91</b>                     | <b>100,0%</b> | <b>109</b>                           | <b>100,0%</b> | <b>200</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 1.15. Рекомендації щодо зниження важкості перебігу опортуністичних захворювань та побічних ефектів (серед тих, кому потрібна така допомога) |                               |               |                                      |               |            |               |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                                                                                     | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                                                                                     | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості                                                                                                   | 98                            | 96,3%         | 129                                  | 97,6%         | 227        | 97,1%         |
| Допомога надається в недостатньому обсягу та якості                                                                                                 | 3                             | 3,0%          | 2                                    | 1,5%          | 5          | 2,2%          |
| Допомога не надається взагалі                                                                                                                       | 1                             | 0,7%          | 0                                    | 0,0%          | 1          | 0,3%          |
| Важко відповісти\ відмова                                                                                                                           | 0                             | 0,0%          | 1                                    | 0,8%          | 1          | 0,5%          |
| <b>N=</b>                                                                                                                                           | <b>102</b>                    | <b>100,0%</b> | <b>132</b>                           | <b>100,0%</b> | <b>234</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 1.16. Допомога психолога (серед тих, кому потрібна така допомога) |                               |               |                                      |               |            |               |
|---------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                           | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                           | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості                         | 36                            | 79,1%         | 75                                   | 87,4%         | 110        | 84,5%         |
| Допомога надається в недостатньому обсягу та якості                       | 0                             | 0,0%          | 1                                    | 0,7%          | 1          | 0,5%          |
| Допомога не надається взагалі                                             | 9                             | 20,9%         | 8                                    | 9,5%          | 18         | 13,4%         |
| Важко відповісти\ відмова                                                 | 0                             | 0,0%          | 2                                    | 2,4%          | 2          | 1,6%          |
| <b>N=</b>                                                                 | <b>45*</b>                    | <b>100,0%</b> | <b>86</b>                            | <b>100,0%</b> | <b>131</b> | <b>100,0%</b> |

\*база недостатня для аналізу, аналіз можливий на рівні тенденцій



| Таблиця 1.17. Допомога соціального робітника (серед тих, кому потрібна така допомога) |                               |               |                                      |               |            |               |
|---------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                       | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                       | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості                                     | 39                            | 86,0%         | 88                                   | 94,4%         | 127        | 91,7%         |
| Допомога надається в недостатньому обсягу та якості                                   | 6                             | 12,5%         | 5                                    | 4,9%          | 10         | 7,3%          |
| Допомога не надається взагалі                                                         | 1                             | 1,5%          | 1                                    | 0,7%          | 1          | 1,0%          |
| <b>N=</b>                                                                             | <b>45*</b>                    | <b>100,0%</b> | <b>93</b>                            | <b>100,0%</b> | <b>138</b> | <b>100,0%</b> |

\*база недостатня для аналізу, аналіз можливий на рівні тенденцій

| Таблиця 1.18. Чи вважаєте ви достатньою наявну допомогу з боку громадських організацій, що надають допомогу ЛЖВ? |                               |               |                                      |               |            |               |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                                                  | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                                                  | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Так                                                                                                              | 79                            | 46,4%         | 162                                  | 70,0%         | 241        | 60,0%         |
| Ні                                                                                                               | 63                            | 36,9%         | 33                                   | 14,4%         | 96         | 23,9%         |
| Важко відповісти\відмова                                                                                         | 29                            | 16,7%         | 36                                   | 15,6%         | 65         | 16,1%         |
| <b>N=</b>                                                                                                        | <b>170</b>                    | <b>100,0%</b> | <b>232</b>                           | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 1.19. Яка допомога вам необхідна з боку громадських організацій, що надають допомогу ЛЖВ? |                               |               |                                      |               |            |               |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                                   | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                                   | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Допомога соціального робітника                                                                    | 84                            | 49,5%         | 139                                  | 60,1%         | 223        | 55,6%         |
| Профілактична допомога щодо протидії опортуністичним захворюванням та побічним ефектам            | 84                            | 49,2%         | 131                                  | 56,7%         | 215        | 53,5%         |
| Допомога психолога                                                                                | 41                            | 24,2%         | 101                                  | 43,5%         | 142        | 35,3%         |
| Регулярна діагностика опортуністичних захворювань                                                 | 61                            | 35,5%         | 74                                   | 31,8%         | 134        | 33,4%         |
| Рекомендації щодо зниження важкості перебігу опортуністичних захворювань та побічних ефектів      | 25                            | 14,5%         | 57                                   | 24,5%         | 82         | 20,3%         |
| Допомога у дотриманні режиму прийому АРТ                                                          | 33                            | 19,5%         | 45                                   | 19,6%         | 78         | 19,5%         |
| Інше                                                                                              | 0                             | 0,0%          | 3                                    | 1,2%          | 3          | 0,7%          |
| Важко відповісти\відмова                                                                          | 55                            | 32,1%         | 73                                   | 31,4%         | 127        | 31,7%         |
| Інше: отримувати продуктивні набори                                                               | 3                             | 1,7%          | 2                                    | 0,9%          | 5          | 1,2%          |
| Інше: допомога у оплаті дорогих процедур \ надання безкоштовних процедур                          | 1                             | 0,3%          | 5                                    | 2,0%          | 5          | 1,3%          |
| <b>N=</b>                                                                                         | <b>170</b>                    | <b>100,0%</b> | <b>232</b>                           | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 1.20. Профілактична допомога щодо протидії опортуністичним захворюванням та побічним ефектам (серед тих, кому потрібна така допомога) |                               |               |                                      |               |            |               |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                                                                               | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                                                                               | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості                                                                                             | 29                            | 35,1%         | 95                                   | 72,3%         | 124        | 57,8%         |
| Допомога надається в недостатньому обсягу та якості                                                                                           | 1                             | 1,7%          | 4                                    | 3,0%          | 5          | 2,5%          |
| Допомога не надається взагалі                                                                                                                 | 52                            | 61,5%         | 32                                   | 24,0%         | 83         | 38,6%         |
| Важко відповісти\ відмова                                                                                                                     | 1                             | 1,7%          | 1                                    | 0,7%          | 2          | 1,1%          |
| <b>N=</b>                                                                                                                                     | <b>84</b>                     | <b>100,0%</b> | <b>131</b>                           | <b>100,0%</b> | <b>215</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 1.21. Регулярна діагностика опортуністичних захворювань (серед тих, кому потрібна така допомога) |                               |               |                                      |               |            |               |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                                          | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                                          | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості                                                        | 1                             | 1,0%          | 1                                    | 0,8%          | 1          | 0,9%          |
| Допомога надається в недостатньому обсягу та якості                                                      | 2                             | 2,9%          | 4                                    | 5,8%          | 6          | 4,5%          |
| Допомога не надається взагалі                                                                            | 58                            | 96,1%         | 68                                   | 91,8%         | 126        | 93,8%         |
| Важко відповісти\ відмова                                                                                | 0                             | 0,0%          | 1                                    | 1,5%          | 1          | 0,8%          |
| <b>N=</b>                                                                                                | <b>61</b>                     | <b>100,0%</b> | <b>74</b>                            | <b>100,0%</b> | <b>134</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 1.22. Рекомендації щодо зниження важкості перебігу опортуністичних захворювань та побічних ефектів (серед тих, кому потрібна така допомога) |                               |               |                                      |               |           |               |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|-----------|---------------|
|                                                                                                                                                     | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ   |               |
|                                                                                                                                                     | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості                                                                                                   | 25                            | 100,0%        | 57                                   | 100,0%        | 82        | 100,0%        |
| <b>N=</b>                                                                                                                                           | <b>25*</b>                    | <b>100,0%</b> | <b>57</b>                            | <b>100,0%</b> | <b>82</b> | <b>100,0%</b> |

\*база недостатня для аналізу, аналіз можливий на рівні тенденцій

| Таблиця 1.23. Допомога у дотриманні режиму прийому АРТ (серед тих, кому потрібна така допомога) |                               |               |                                      |               |           |               |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|-----------|---------------|
|                                                                                                 | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ   |               |
|                                                                                                 | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості                                               | 29                            | 88,1%         | 41                                   | 89,7%         | 70        | 89,0%         |
| Допомога надається в недостатньому обсягу та якості                                             | 4                             | 11,9%         | 4                                    | 8,2%          | 8         | 9,8%          |
| Допомога не надається взагалі                                                                   | 0                             | 0,0%          | 1                                    | 2,1%          | 1         | 1,2%          |
| <b>N=</b>                                                                                       | <b>33*</b>                    | <b>100,0%</b> | <b>45*</b>                           | <b>100,0%</b> | <b>78</b> | <b>100,0%</b> |

\*база недостатня для аналізу, аналіз можливий на рівні тенденцій

| Таблиця 1.24. Допомога психолога (серед тих, кому потрібна така допомога) |                               |               |                                      |               |            |               |
|---------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                           | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                           | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості                         | 27                            | 66,5%         | 91                                   | 90,6%         | 119        | 83,6%         |
| Допомога надається в недостатньому обсягу та якості                       | 1                             | 2,1%          | 1                                    | 1,4%          | 2          | 1,6%          |
| Допомога не надається взагалі                                             | 13                            | 31,4%         | 7                                    | 6,9%          | 20         | 14,0%         |
| Важко відповісти\ відмова                                                 | 0                             | 0,0%          | 1                                    | 1,0%          | 1          | 0,7%          |
| <b>N=</b>                                                                 | <b>41*</b>                    | <b>100,0%</b> | <b>101</b>                           | <b>100,0%</b> | <b>142</b> | <b>100,0%</b> |

*\*база недостатня для аналізу, аналіз можливий на рівні тенденцій*

| Таблиця 1.25. Допомога соціального робітника (серед тих, кому потрібна така допомога) |                               |               |                                      |               |            |               |
|---------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                       | Ті, у кого є супутні діагнози |               | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                       | Кількість                     | Відсоток      | Кількість                            | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості                                     | 55                            | 64,7%         | 123                                  | 88,4%         | 178        | 79,4%         |
| Допомога надається в недостатньому обсягу та якості                                   | 24                            | 28,1%         | 13                                   | 9,2%          | 36         | 16,3%         |
| Допомога не надається взагалі                                                         | 6                             | 7,3%          | 2                                    | 1,7%          | 8          | 3,8%          |
| Важко відповісти\ відмова                                                             | 0                             | 0,0%          | 1                                    | 0,8%          | 1          | 0,5%          |
| <b>N=</b>                                                                             | <b>84</b>                     | <b>100,0%</b> | <b>139</b>                           | <b>100,0%</b> | <b>223</b> | <b>100,0%</b> |

## ДОДАТОК №2. Індикатори прихильності до АРТ

**Таблиця 2.1. Дотримання режиму прийому АРТ (за самооцінкою)**

|                                                                                                                                                                                | м.Київ     |               | Південний регіон |               | Центральний регіон |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|---------------|------------------|---------------|--------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                                                                                                                | Кількість  | Відсоток      | Кількість        | Відсоток      | Кількість          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Я чітко дотримуюсь режиму прийому АРТ                                                                                                                                          | 130        | 98,0%         | 81               | 80,6%         | 137                | 81,6%         | 349        | 86,8%         |
| Я не перериваю прийом, але можу прийняти з запізненням на 1-2 години                                                                                                           | 0          | 0,0%          | 3                | 3,1%          | 0                  | 0,0%          | 3          | 0,8%          |
| Я намагаюся дотримуватися режиму прийому АРТ, але іноді буває, що я приймаю терапію пізніше більш, ніж на 4 години від того часу, який рекомендував лікар або перериваю прийом | 0          | 0,0%          | 15               | 14,6%         | 20                 | 12,2%         | 35         | 8,8%          |
| Я доволі часто приймаю терапію пізніше на більш, ніж на 4 години від того часу, який рекомендував лікар, перериваю прийом                                                      | 1          | 1,0%          | 2                | 1,7%          | 8                  | 5,0%          | 11         | 2,8%          |
| Інше                                                                                                                                                                           | 1          | 1,0%          | 0                | 0,0%          | 2                  | 1,3%          | 3          | 0,9%          |
| <b>N =</b>                                                                                                                                                                     | <b>133</b> | <b>100,0%</b> | <b>101</b>       | <b>100,0%</b> | <b>168</b>         | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

**Таблиця 2.2. Кількість пропусків прийому антиретровірусних препаратів за останній тиждень (за самооцінкою)**

|           | м.Київ     |               | Південний регіон |               | Центральний регіон |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|-----------|------------|---------------|------------------|---------------|--------------------|---------------|------------|---------------|
|           | Кількість  | Відсоток      | Кількість        | Відсоток      | Кількість          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| 0         | 132        | 99,4%         | 101              | 100,0%        | 162                | 96,4%         | 395        | 98,3%         |
| 1         | 0          | 0,0%          | 0                | 0,0%          | 3                  | 1,8%          | 3          | 0,8%          |
| 2         | 0          | 0,0%          | 0                | 0,0%          | 3                  | 1,8%          | 3          | 0,7%          |
| 7         | 1          | 0,6%          | 0                | 0,0%          | 0                  | 0,0%          | 1          | 0,2%          |
| <b>N=</b> | <b>133</b> | <b>100,0%</b> | <b>101</b>       | <b>100,0%</b> | <b>168</b>         | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

\*Медична документація зафіксувала перерви в прийомі АРТ за останні 6 місяців перед опитуванням у 2 пацієнтів – вони були додані до групи «Ті, що не завжди дотримують режиму прийому АРТ» в розділі 2.4.

## ДОДАТОК №3. Портрет пацієнтів, які не завжди дотримуються режиму АРТ

| Таблиця 3.1. Стать респондента |                                 |               |                                    |               |            |               |
|--------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Чоловіча                       | 175                             | 51,9%         | 42                                 | 65,5%         | 217        | 54,1%         |
| Жіноча                         | 162                             | 48,1%         | 22                                 | 34,5%         | 185        | 45,9%         |
| <b>N=</b>                      | <b>337</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>65</b>                          | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 3.2. Вік респондента |                                 |               |                                    |               |              |               |
|------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|--------------|---------------|
|                              | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ      |               |
|                              | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість    | Відсоток      |
| 50-60 років                  | 277                             | 82,0%         | 55                                 | 84,9%         | 331,5        | 82,5%         |
| Понад 60 років               | 61                              | 18,0%         | 10                                 | 15,1%         | 70,5         | 17,5%         |
| <b>N=</b>                    | <b>337</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>65</b>                          | <b>100,0%</b> | <b>402,0</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 3.3. Освіта респондента                   |                                 |               |                                    |               |            |               |
|---------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                   | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                   | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Початкова школа                                   | 1                               | 0,2%          | 0                                  | 0,0%          | 1          | 0,2%          |
| Середня школа                                     | 34                              | 10,0%         | 15                                 | 23,2%         | 49         | 12,1%         |
| Повна загальноосвітня школа                       | 80                              | 23,7%         | 8                                  | 12,2%         | 88         | 21,9%         |
| ПТУ, центр підготовки - перепідготовки робітників | 68                              | 20,2%         | 25                                 | 39,2%         | 94         | 23,3%         |
| Технікум, коледж, ін. середній спеціальний заклад | 106                             | 31,4%         | 13                                 | 20,4%         | 119        | 29,6%         |
| Вищий навчальний заклад                           | 45                              | 13,5%         | 3                                  | 5,0%          | 49         | 12,1%         |
| Важко відповісти\відмова                          | 4                               | 1,0%          | 0                                  | 0,0%          | 4          | 0,9%          |
| <b>N=</b>                                         | <b>337</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>65</b>                          | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 3.4. Фінансовий стан сім'ї                                                                                                                    |                                 |               |                                    |               |            |               |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                                                                                       | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                                                                                       | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Змушені економити на харчуванні                                                                                                                       | 68                              | 20,3%         | 24                                 | 37,2%         | 92         | 23,0%         |
| Вистачає на харчування. Для придбання одягу, взуття треба заощаджувати чи позичати                                                                    | 127                             | 37,6%         | 28                                 | 43,6%         | 155        | 38,6%         |
| Вистачає на харчування і необхідний одяг, взуття. Для таких покупок, як-от гарний костюм, мобільний телефон, пілосос, треба заощаджувати чи позичати  | 117                             | 34,5%         | 9                                  | 14,7%         | 126        | 31,4%         |
| Вистачає на харчування, одяг, взуття, інші покупки. Але для покупки дорогих речей (як-от пральна машинка, холодильник) треба заощаджувати чи позичати | 19                              | 5,6%          | 1                                  | 1,2%          | 20         | 4,9%          |
| Вистачає на харчування, одяг, взуття, дорогі покупки. Для таких покупок, як-от машина, квартира, треба заощаджувати чи позичати                       | 3                               | 0,8%          | 2                                  | 3,3%          | 5          | 1,2%          |
| Будь-які необхідні покупки можу зробити в будь-який час                                                                                               | 3                               | 0,9%          | 0                                  | 0,0%          | 3          | 0,8%          |
| Важко сказати                                                                                                                                         | 1                               | 0,3%          | 0                                  | 0,0%          | 1          | 0,2%          |
| <b>N=</b>                                                                                                                                             | <b>337</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>65</b>                          | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 3.5. Як давно ви приймаєте АРТ? |                                 |               |                                    |               |            |               |
|-----------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                         | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                         | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Менш 1 року                             | 22                              | 6,7%          | 5                                  | 8,3%          | 28         | 6,9%          |
| 1-5 років                               | 150                             | 44,4%         | 23                                 | 36,0%         | 173        | 43,1%         |
| 6-10 років                              | 128                             | 37,9%         | 23                                 | 35,1%         | 151        | 37,5%         |
| Більше 10 років                         | 37                              | 11,0%         | 13                                 | 20,6%         | 50         | 12,5%         |
| <b>N=</b>                               | <b>337</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>65</b>                          | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 3.6. Вірогідний шлях інфікування ВІЛ (згідно п.18 Форми № 502-1/о): |                                 |               |                                    |               |            |               |
|-----------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                             | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                             | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Статевий                                                                    | 246                             | 73,0%         | 29                                 | 44,9%         | 275        | 68,5%         |
| Парентеральний                                                              | 89                              | 26,2%         | 35                                 | 53,9%         | 123        | 30,7%         |
| Немає відповіді                                                             | 3                               | 0,8%          | 1                                  | 1,2%          | 3          | 0,8%          |
| <b>N=</b>                                                                   | <b>337</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>65</b>                          | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 3.7. Активний ЛВНІ (за даними медичних карток) |                                 |               |                                    |               |            |               |
|--------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                        | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                        | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Так                                                    | 12                              | 3,5%          | 5                                  | 7,3%          | 16         | 4,1%          |
| Ні                                                     | 326                             | 96,5%         | 60                                 | 92,7%         | 386        | 95,9%         |
| <b>N=</b>                                              | <b>337</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>65</b>                          | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 3.8. Учасник програми ЗПТ |                                 |               |                                    |               |            |               |
|-----------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                   | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                   | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Так                               | 11                              | 3,2%          | 5                                  | 8,4%          | 16         | 4,0%          |
| Ні                                | 327                             | 96,8%         | 59                                 | 91,6%         | 386        | 96,0%         |
| <b>N=</b>                         | <b>337</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>65</b>                          | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 3.9. Клінічна стадія ВІЛ-інфекції (на момент заповнення анкети): |                                 |               |                                    |               |            |               |
|--------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                          | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                          | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| I стадія безсимптомна                                                    | 23                              | 6,9%          | 5                                  | 7,2%          | 28         | 6,9%          |
| I стадія ПГЛ                                                             | 13                              | 4,0%          | 2                                  | 3,4%          | 16         | 3,9%          |
| II стадія                                                                | 33                              | 9,7%          | 3                                  | 4,5%          | 36         | 8,9%          |
| III стадія                                                               | 92                              | 27,3%         | 14                                 | 21,2%         | 106        | 26,3%         |
| IV стадія                                                                | 174                             | 51,7%         | 41                                 | 63,6%         | 215        | 53,6%         |
| No answer                                                                | 1                               | 0,4%          | 0                                  | 0,0%          | 1          | 0,3%          |
| <b>N=</b>                                                                | <b>337</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>65</b>                          | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 3.10. Рівень вірусного навантаження (копій/мл) |                                 |               |                                    |               |            |               |
|--------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                        | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                        | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| До 40 копій/мл                                         | 301                             | 89,1%         | 46                                 | 71,1%         | 346        | 86,2%         |
| 40-1000 копій/мл                                       | 19                              | 5,5%          | 10                                 | 15,3%         | 29         | 7,1%          |
| Понад 1000 копій/мл                                    | 15                              | 4,5%          | 9                                  | 13,6%         | 24         | 6,0%          |
| Дослідження не проводилося                             | 3                               | 0,9%          | 0                                  | 0,0%          | 3          | 0,8%          |
| <b>N=</b>                                              | <b>337</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>65</b>                          | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 3.11. Ваш постійний статевий партнер має:  |                                 |               |                                    |               |            |               |
|----------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                    | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                    | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| ВІЛ-позитивний статус і на АРТ                     | 73                              | 21,6%         | 16                                 | 25,4%         | 89         | 22,2%         |
| ВІЛ-позитивний статус і не отримує АРТ             | 1                               | 0,2%          | 1                                  | 1,7%          | 2          | 0,5%          |
| ВІЛ-позитивний статус проте не знаю чи отримує АРТ | 1                               | 0,2%          | 1                                  | 1,7%          | 2          | 0,4%          |
| ВІЛ-негативний статус                              | 69                              | 20,6%         | 8                                  | 12,9%         | 78         | 19,3%         |
| Не знаю який в нього\неї ВІЛ-статус                | 45                              | 13,3%         | 10                                 | 15,0%         | 54         | 13,5%         |
| Немає партнера                                     | 149                             | 44,1%         | 28                                 | 43,3%         | 177        | 44,0%         |
| <b>N=</b>                                          | <b>337</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>65</b>                          | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 3.12. Чи вважаєте ви достатньою наявну допомогу з боку медичних закладів? |                                 |               |                                    |               |            |               |
|-----------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                   | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                   | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Так                                                                               | 247                             | 73,3%         | 39                                 | 60,0%         | 286        | 71,2%         |
| Ні                                                                                | 58                              | 17,2%         | 18                                 | 28,6%         | 77         | 19,0%         |
| Важко відповісти\відмова                                                          | 32                              | 9,5%          | 7                                  | 11,3%         | 39         | 9,8%          |
| <b>N=</b>                                                                         | <b>337</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>65</b>                          | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |



| Таблиця 3.13. Яка допомога вам необхідна з боку медичних закладів?                           |                                 |               |                                    |               |            |               |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                              | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                              | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Рекомендації щодо зниження важкості перебігу опортуністичних захворювань та побічних ефектів | 189                             | 56,1%         | 44                                 | 68,6%         | 234        | 58,1%         |
| Профілактична допомога щодо протидії опортуністичним захворюванням та побічним ефектам       | 192                             | 56,8%         | 41                                 | 63,1%         | 232        | 57,8%         |
| Регулярна діагностика опортуністичних захворювань                                            | 157                             | 46,6%         | 43                                 | 66,4%         | 200        | 49,8%         |
| Допомога соціального робітника                                                               | 116                             | 34,3%         | 22                                 | 34,5%         | 138        | 34,4%         |
| Допомога психолога                                                                           | 107                             | 31,7%         | 24                                 | 36,9%         | 131        | 32,5%         |
| Допомога у дотриманні режиму прийому АРТ                                                     | 74                              | 21,9%         | 25                                 | 38,7%         | 99         | 24,6%         |
| Інше                                                                                         | 2                               | 0,6%          | 0                                  | 0,0%          | 2          | 0,5%          |
| Важко відповісти\відмова                                                                     | 110                             | 32,7%         | 14                                 | 21,9%         | 125        | 31,0%         |
| Інше: допомога у оплаті дорогих процедур або надання безкоштовних процедур та ліків          | 5                               | 1,4%          | 0                                  | 0,0%          | 5          | 1,2%          |
| Інше: консультації вузьких спеціалістів                                                      | 4                               | 1,2%          | 0                                  | 0,0%          | 4          | 1,0%          |
| <b>N=</b>                                                                                    | <b>337</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>65</b>                          | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

| Таблиця 3.14. Рекомендації щодо зниження важкості перебігу опортуністичних захворювань та побічних ефектів (серед тих, кому потрібна така допомога) |                                 |               |                                    |               |            |               |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                                                                                     | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                                                                                     | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості                                                                                                   | 185                             | 97,9%         | 41                                 | 93,6%         | 227        | 97,1%         |
| Допомога надається в недостатньому обсягу та якості                                                                                                 | 2                               | 1,2%          | 3                                  | 6,4%          | 5          | 2,2%          |
| Допомога не надається взагалі                                                                                                                       | 1                               | 0,4%          | 0                                  | 0,0%          | 1          | 0,3%          |
| Важко відповісти\відмова                                                                                                                            | 1                               | 0,6%          | 0                                  | 0,0%          | 1          | 0,5%          |
| <b>N=</b>                                                                                                                                           | <b>189</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>44*</b>                         | <b>100,0%</b> | <b>234</b> | <b>100,0%</b> |

\*база недостатня для аналізу, аналіз можливий на рівні тенденцій

| Таблиця 3.15. Профілактична допомога щодо протидії опортуністичним захворюванням та побічним ефектам (серед тих, кому потрібна така допомога) |                                 |               |                                    |               |            |               |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                                                                               | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                                                                               | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості                                                                                             | 128                             | 66,7%         | 22                                 | 53,7%         | 150        | 64,4%         |
| Допомога надається в недостатньому обсягу та якості                                                                                           | 44                              | 22,8%         | 9                                  | 22,1%         | 53         | 22,6%         |
| Допомога не надається взагалі                                                                                                                 | 20                              | 10,6%         | 10                                 | 24,2%         | 30         | 13,0%         |
| <b>N=</b>                                                                                                                                     | <b>192</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>41*</b>                         | <b>100,0%</b> | <b>232</b> | <b>100,0%</b> |

\*база недостатня для аналізу, аналіз можливий на рівні тенденцій

| Таблиця 3.16. Регулярна діагностика опортуністичних захворювань (серед тих, кому потрібна така допомога) |                                 |               |                                    |               |            |               |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                                          | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                                          | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості                                                        | 33                              | 20,7%         | 14                                 | 32,8%         | 47         | 23,3%         |
| Допомога надається в недостатньому обсягу та якості                                                      | 44                              | 27,7%         | 7                                  | 15,5%         | 50         | 25,1%         |
| Допомога не надається взагалі                                                                            | 74                              | 47,3%         | 20                                 | 46,8%         | 94         | 47,2%         |
| Важко відповісти\ відмова                                                                                | 7                               | 4,3%          | 2                                  | 4,9%          | 9          | 4,4%          |
| <b>N=</b>                                                                                                | <b>157</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>43*</b>                         | <b>100,0%</b> | <b>200</b> | <b>100,0%</b> |

\*база недостатня для аналізу, аналіз можливий на рівні тенденцій

| Таблиця 3.17. Допомога соціального робітника (серед тих, кому потрібна така допомога) |                                 |               |                                    |               |            |               |
|---------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                       | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                       | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості                                     | 107                             | 92,1%         | 20                                 | 89,3%         | 127        | 91,7%         |
| Допомога надається в недостатньому обсягу та якості                                   | 8                               | 6,7%          | 2                                  | 10,7%         | 10         | 7,3%          |
| Допомога не надається взагалі                                                         | 1                               | 1,2%          | 0                                  | 0,0%          | 1          | 1,0%          |
| <b>N=</b>                                                                             | <b>116</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>22*</b>                         | <b>100,0%</b> | <b>138</b> | <b>100,0%</b> |

\*база недостатня для аналізу, аналіз можливий на рівні тенденцій

| Таблиця 3.18. Допомога психолога (серед тих, кому потрібна така допомога) |                                 |               |                                    |               |            |               |
|---------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                           | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                           | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості                         | 90                              | 84,5%         | 20                                 | 84,9%         | 110        | 84,5%         |
| Допомога надається в недостатньому обсягу та якості                       | 1                               | 0,6%          | 0                                  | 0,0%          | 1          | 0,5%          |
| Допомога не надається взагалі                                             | 14                              | 13,0%         | 4                                  | 15,1%         | 18         | 13,4%         |
| Важко відповісти\відмова                                                  | 2                               | 1,9%          | 0                                  | 0,0%          | 2          | 1,6%          |
| <b>N=</b>                                                                 | <b>107</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>24*</b>                         | <b>100,0%</b> | <b>131</b> | <b>100,0%</b> |

\*база недостатня для аналізу, аналіз можливий на рівні тенденцій

| Таблиця 3.19. Допомога у дотриманні режиму прийому АРТ |                                 |               |                                    |               |           |               |
|--------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|-----------|---------------|
|                                                        | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ   |               |
|                                                        | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості      | 73                              | 98,5%         | 25                                 | 100,0%        | 98        | 98,9%         |
| Важко відповісти\відмова                               | 1                               | 1,5%          | 0                                  | 0,0%          | 1         | 1,1%          |
| <b>N=</b>                                              | <b>74</b>                       | <b>100,0%</b> | <b>25*</b>                         | <b>100,0%</b> | <b>99</b> | <b>100,0%</b> |

\*база недостатня для аналізу, аналіз можливий на рівні тенденцій

| Таблиця 3.20. Чи вважаєте ви достатньою наявну допомогу з боку громадських організацій, що надають допомогу ЛЖВ? |                                 |               |                                    |               |            |               |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                                                  | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                                                  | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Так                                                                                                              | 215                             | 63,8%         | 26                                 | 40,2%         | 241        | 60,0%         |
| Ні                                                                                                               | 73                              | 21,5%         | 24                                 | 36,7%         | 96         | 23,9%         |
| Важко відповісти\відмова                                                                                         | 50                              | 14,7%         | 15                                 | 23,1%         | 65         | 16,1%         |
| <b>N=</b>                                                                                                        | <b>337</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>65</b>                          | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

**Таблиця 3.21. Яка допомога вам необхідна з боку громадських організацій, що надають допомогу ЛЖВ?**

|                                                                                              | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                              | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Допомога соціального робітника                                                               | 180                             | 53,4%         | 43                                 | 66,9%         | 223        | 55,6%         |
| Профілактична допомога щодо протидії опортуністичним захворюванням та побічним ефектам       | 185                             | 54,8%         | 30                                 | 46,9%         | 215        | 53,5%         |
| Допомога психолога                                                                           | 122                             | 36,2%         | 20                                 | 30,6%         | 142        | 35,3%         |
| Регулярна діагностика опортуністичних захворювань                                            | 117                             | 34,6%         | 18                                 | 27,1%         | 134        | 33,4%         |
| Рекомендації щодо зниження важкості перебігу опортуністичних захворювань та побічних ефектів | 75                              | 22,1%         | 7                                  | 10,9%         | 82         | 20,3%         |
| Допомога у дотриманні режиму прийому АРТ                                                     | 63                              | 18,8%         | 15                                 | 23,3%         | 78         | 19,5%         |
| Інше                                                                                         | 3                               | 0,9%          | 0                                  | 0,0%          | 3          | 0,7%          |
| Важко відповісти\відмова                                                                     | 114                             | 33,9%         | 13                                 | 20,4%         | 127        | 31,7%         |
| Інше: отримувати продуктивні набори                                                          | 4                               | 1,1%          | 1                                  | 1,7%          | 5          | 1,2%          |
| Інше: допомога у оплаті дорогих процедур \ надання безкоштовних процедур                     | 5                               | 1,5%          | 0                                  | 0,0%          | 5          | 1,3%          |
| <b>N=</b>                                                                                    | <b>337</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>65</b>                          | <b>100,0%</b> | <b>402</b> | <b>100,0%</b> |

**Таблиця 3.22. Допомога соціального робітника (серед тих, кому потрібна така допомога)**

|                                                     | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|-----------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                     | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості   | 152                             | 84,4%         | 25                                 | 58,5%         | 178        | 79,4%         |
| Допомога надається в недостатньому обсягу та якості | 24                              | 13,5%         | 12                                 | 28,1%         | 36         | 16,3%         |
| Допомога не надається взагалі                       | 3                               | 1,5%          | 6                                  | 13,3%         | 8          | 3,8%          |
| Важко відповісти\ відмова                           | 1                               | 0,6%          | 0                                  | 0,0%          | 1          | 0,5%          |
| <b>N=</b>                                           | <b>180</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>43*</b>                         | <b>100,0%</b> | <b>223</b> | <b>100,0%</b> |

\*база недостатня для аналізу, аналіз можливий на рівні тенденцій

| Таблиця 3.23. Профілактична допомога щодо протидії опортуністичним захворюванням та побічним ефектам (серед тих, кому потрібна така допомога) |                                 |               |                                    |               |            |               |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                                                                               | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                                                                               | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості                                                                                             | 112                             | 60,5%         | 12                                 | 41,0%         | 124        | 57,8%         |
| Допомога надається в недостатньому обсягу та якості                                                                                           | 5                               | 2,9%          | 0                                  | 0,0%          | 5          | 2,5%          |
| Допомога не надається взагалі                                                                                                                 | 65                              | 35,3%         | 18                                 | 59,0%         | 83         | 38,6%         |
| Важко відповісти\ відмова                                                                                                                     | 2                               | 1,3%          | 0                                  | 0,0%          | 2          | 1,1%          |
| <b>N=</b>                                                                                                                                     | <b>185</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>30*</b>                         | <b>100,0%</b> | <b>215</b> | <b>100,0%</b> |

\*база недостатня для аналізу, аналіз можливий на рівні тенденцій

| Таблиця 3.24. Допомога психолога (серед тих, кому потрібна така допомога) |                                 |               |                                    |               |            |               |
|---------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                           | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                           | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості                         | 108                             | 88,1%         | 11                                 | 56,0%         | 119        | 83,6%         |
| Допомога надається в недостатньому обсягу та якості                       | 1                               | 1,2%          | 1                                  | 4,4%          | 2          | 1,6%          |
| Допомога не надається взагалі                                             | 12                              | 9,9%          | 8                                  | 39,6%         | 20         | 14,0%         |
| Важко відповісти\ відмова                                                 | 1                               | 0,9%          | 0                                  | 0,0%          | 1          | 0,7%          |
| <b>N=</b>                                                                 | <b>122</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>20*</b>                         | <b>100,0%</b> | <b>142</b> | <b>100,0%</b> |

\*база недостатня для аналізу, аналіз можливий на рівні тенденцій

| Таблиця 3.25. Регулярна діагностика опортуністичних захворювань (серед тих, кому потрібна така допомога) |                                 |               |                                    |               |            |               |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|------------|---------------|
|                                                                                                          | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ    |               |
|                                                                                                          | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість  | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості                                                        | 1                               | 1,1%          | 0                                  | 0,0%          | 1          | 0,9%          |
| Допомога надається в недостатньому обсягу та якості                                                      | 5                               | 4,3%          | 1                                  | 6,0%          | 6          | 4,5%          |
| Допомога не надається взагалі                                                                            | 109                             | 93,7%         | 16                                 | 94,0%         | 126        | 93,8%         |
| Важко відповісти\ відмова                                                                                | 1                               | 1,0%          | 0                                  | 0,0%          | 1          | 0,8%          |
| <b>N=</b>                                                                                                | <b>117</b>                      | <b>100,0%</b> | <b>18*</b>                         | <b>100,0%</b> | <b>134</b> | <b>100,0%</b> |

\*база недостатня для аналізу, аналіз можливий на рівні тенденцій

| Таблиця 3.26. Рекомендації щодо зниження важкості перебігу опортуністичних захворювань та побічних ефектів (серед тих, кому потрібна така допомога) |                                 |               |                                    |               |           |               |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|-----------|---------------|
|                                                                                                                                                     | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ   |               |
|                                                                                                                                                     | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості                                                                                                   | 75                              | 100,0%        | 7                                  | 100,0%        | 82        | 100,0%        |
| <b>N=</b>                                                                                                                                           | <b>75</b>                       | <b>100,0%</b> | <b>7*</b>                          | <b>100,0%</b> | <b>82</b> | <b>100,0%</b> |

\*база недостатня для аналізу, аналіз можливий на рівні тенденцій

| Таблиця 3.27. Допомога у дотриманні режиму прийому АРТ (серед тих, кому потрібна така допомога) |                                 |               |                                    |               |           |               |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|-----------|---------------|
|                                                                                                 | Ті, хто дотримується режиму АРТ |               | Ті, хто НЕ дотримується режиму АРТ |               | ЗАГАЛОМ   |               |
|                                                                                                 | Кількість                       | Відсоток      | Кількість                          | Відсоток      | Кількість | Відсоток      |
| Допомога надається в достатньому обсягу та якості                                               | 58                              | 91,0%         | 12                                 | 80,6%         | 70        | 89,0%         |
| Допомога надається в недостатньому обсягу та якості                                             | 5                               | 7,5%          | 3                                  | 19,4%         | 8         | 9,8%          |
| Допомога не надається взагалі                                                                   | 1                               | 1,5%          | 0                                  | 0,0%          | 1         | 1,2%          |
| <b>N=</b>                                                                                       | <b>63</b>                       | <b>100,0%</b> | <b>15*</b>                         | <b>100,0%</b> | <b>78</b> | <b>100,0%</b> |

\*база недостатня для аналізу, аналіз можливий на рівні тенденцій

## ДОДАТОК №4. Результати лабораторних та інструментальних досліджень (за даними медичної документації)

| Таблиця 4.1. АЛТ |                               |             |                                      |             |            |             |
|------------------|-------------------------------|-------------|--------------------------------------|-------------|------------|-------------|
|                  | Ті, у кого є супутні діагнози |             | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |             | ЗАГАЛОМ    |             |
|                  | Кількість                     | Відсоток    | Кількість                            | Відсоток    | Кількість  | Відсоток    |
| В межах норми    | 84                            | 52,7%       | 123                                  | 62,7%       | 207        | 58,2%       |
| Вище норми       | 75                            | 47,3%       | 73                                   | 37,3%       | 149        | 41,8%       |
| <b>N=</b>        | <b>159</b>                    | <b>100%</b> | <b>197</b>                           | <b>100%</b> | <b>355</b> | <b>100%</b> |

| Таблиця 4.2. АСТ |                               |             |                                      |             |            |             |
|------------------|-------------------------------|-------------|--------------------------------------|-------------|------------|-------------|
|                  | Ті, у кого є супутні діагнози |             | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |             | ЗАГАЛОМ    |             |
|                  | Кількість                     | Відсоток    | Кількість                            | Відсоток    | Кількість  | Відсоток    |
| В межах норми    | 94                            | 61,3%       | 139                                  | 73,3%       | 233        | 67,9%       |
| Вище норми       | 59                            | 38,7%       | 50                                   | 26,7%       | 110        | 32,1%       |
| <b>N=</b>        | <b>153</b>                    | <b>100%</b> | <b>189</b>                           | <b>100%</b> | <b>342</b> | <b>100%</b> |

Референтні значення: жінки – до 32, чоловіки – до 40. «Сінево».

| Таблиця 4.3. Еритроцити |                               |             |                                      |             |            |             |
|-------------------------|-------------------------------|-------------|--------------------------------------|-------------|------------|-------------|
|                         | Ті, у кого є супутні діагнози |             | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |             | ЗАГАЛОМ    |             |
|                         | Кількість                     | Відсоток    | Кількість                            | Відсоток    | Кількість  | Відсоток    |
| Нижче норми             | 27                            | 17,5%       | 34                                   | 17,8%       | 61         | 17,6%       |
| В межах норми           | 101                           | 64,8%       | 128                                  | 68,1%       | 230        | 66,6%       |
| Вище норми              | 28                            | 17,7%       | 26                                   | 13,6%       | 53         | 15,5%       |
| Інше                    | 0                             | 0,0%        | 1                                    | 0,6%        | 1          | 0,3%        |
| <b>N=</b>               | <b>156</b>                    | <b>100%</b> | <b>189</b>                           | <b>100%</b> | <b>345</b> | <b>100%</b> |

Референтні значення: жінки – 3,7-4,7, чоловіки – 4-5. «Сінево».

| Таблиця 4.4. Лейкоцити |                               |             |                                      |             |            |             |
|------------------------|-------------------------------|-------------|--------------------------------------|-------------|------------|-------------|
|                        | Ті, у кого є супутні діагнози |             | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |             | ЗАГАЛОМ    |             |
|                        | Кількість                     | Відсоток    | Кількість                            | Відсоток    | Кількість  | Відсоток    |
| Нижче норми            | 22                            | 14,1%       | 21                                   | 10,6%       | 43         | 12,2%       |
| В межах норми          | 126                           | 80,5%       | 162                                  | 83,6%       | 288        | 82,2%       |
| Вище норми             | 9                             | 5,4%        | 11                                   | 5,8%        | 20         | 5,6%        |
| <b>N=</b>              | <b>156</b>                    | <b>100%</b> | <b>194</b>                           | <b>100%</b> | <b>350</b> | <b>100%</b> |

Референтні значення: 4-9. «Сінево».

| Таблиця 4.5. Тромбоцити |                               |             |                                      |             |            |             |
|-------------------------|-------------------------------|-------------|--------------------------------------|-------------|------------|-------------|
|                         | Ті, у кого є супутні діагнози |             | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |             | ЗАГАЛОМ    |             |
|                         | Кількість                     | Відсоток    | Кількість                            | Відсоток    | Кількість  | Відсоток    |
| Нижче норми             | 33                            | 28,6%       | 20                                   | 13,8%       | 53         | 20,4%       |
| В межах норми           | 76                            | 66,4%       | 116                                  | 81,3%       | 193        | 74,7%       |
| Вище норми              | 6                             | 5,1%        | 7                                    | 4,9%        | 13         | 5,0%        |
| <b>N=</b>               | <b>115</b>                    | <b>100%</b> | <b>143</b>                           | <b>100%</b> | <b>258</b> | <b>100%</b> |

Референтні значення: 180-360. «Сінево».

| Таблиця 4.6. Лімфоцити |                               |             |                                      |             |            |             |
|------------------------|-------------------------------|-------------|--------------------------------------|-------------|------------|-------------|
|                        | Ті, у кого є супутні діагнози |             | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |             | ЗАГАЛОМ    |             |
|                        | Кількість                     | Відсоток    | Кількість                            | Відсоток    | Кількість  | Відсоток    |
| Нижче норми            | 14                            | 8,8%        | 18                                   | 10,3%       | 31         | 9,6%        |
| В межах норми          | 99                            | 64,1%       | 102                                  | 58,9%       | 201        | 61,3%       |
| Вище норми             | 42                            | 27,1%       | 53                                   | 30,8%       | 95         | 29,1%       |
| <b>N=</b>              | <b>154</b>                    | <b>100%</b> | <b>173</b>                           | <b>100%</b> | <b>327</b> | <b>100%</b> |

Референтні значення: 19-37. «Сінево».

| Таблиця 4.7. Моноцити |                               |             |                                      |             |            |             |
|-----------------------|-------------------------------|-------------|--------------------------------------|-------------|------------|-------------|
|                       | Ті, у кого є супутні діагнози |             | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |             | ЗАГАЛОМ    |             |
|                       | Кількість                     | Відсоток    | Кількість                            | Відсоток    | Кількість  | Відсоток    |
| Нижче норми           | 14                            | 9,6%        | 8                                    | 4,8%        | 22         | 7,0%        |
| В межах норми         | 100                           | 68,5%       | 129                                  | 78,0%       | 229        | 73,5%       |
| Вище норми            | 32                            | 21,9%       | 29                                   | 17,3%       | 61         | 19,4%       |
| <b>N=</b>             | <b>146</b>                    | <b>100%</b> | <b>166</b>                           | <b>100%</b> | <b>312</b> | <b>100%</b> |

Референтні значення: 3-10. «Сінево».

| Таблиця 4.8. Гемоглобін |                               |             |                                      |             |            |             |
|-------------------------|-------------------------------|-------------|--------------------------------------|-------------|------------|-------------|
|                         | Ті, у кого є супутні діагнози |             | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |             | ЗАГАЛОМ    |             |
|                         | Кількість                     | Відсоток    | Кількість                            | Відсоток    | Кількість  | Відсоток    |
| Нижче норми             | 43                            | 27,7%       | 40                                   | 20,9%       | 83         | 24,0%       |
| В межах норми           | 84                            | 54,3%       | 112                                  | 59,3%       | 197        | 57,0%       |
| Вище норми              | 28                            | 18,0%       | 38                                   | 19,8%       | 65         | 19,0%       |
| <b>N=</b>               | <b>155</b>                    | <b>100%</b> | <b>190</b>                           | <b>100%</b> | <b>345</b> | <b>100%</b> |

Референтні значення: жінки – 120-140, чоловіки – 130-160. «Сінево».



| Таблиця 4.9. Кольоровий показник |                               |             |                                      |             |            |             |
|----------------------------------|-------------------------------|-------------|--------------------------------------|-------------|------------|-------------|
|                                  | Ті, у кого є супутні діагнози |             | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |             | ЗАГАЛОМ    |             |
|                                  | Кількість                     | Відсоток    | Кількість                            | Відсоток    | Кількість  | Відсоток    |
| Нижче норми                      | 3                             | 4,5%        | 2                                    | 3,0%        | 4          | 3,8%        |
| В межах норми                    | 51                            | 90,2%       | 50                                   | 89,4%       | 102        | 89,8%       |
| Вище норми                       | 1                             | 1,9%        | 2                                    | 4,3%        | 4          | 3,1%        |
| Інше                             | 2                             | 3,4%        | 2                                    | 3,3%        | 4          | 3,3%        |
| <b>N=</b>                        | <b>57</b>                     | <b>100%</b> | <b>56</b>                            | <b>100%</b> | <b>113</b> | <b>100%</b> |

Референтні значення: 0,85-1,05. Джерело: <https://myanaliz.info/ru/analiz/info/blood-color>

| Таблиця 4.10. ШОЕ |                               |             |                                      |             |            |             |
|-------------------|-------------------------------|-------------|--------------------------------------|-------------|------------|-------------|
|                   | Ті, у кого є супутні діагнози |             | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |             | ЗАГАЛОМ    |             |
|                   | Кількість                     | Відсоток    | Кількість                            | Відсоток    | Кількість  | Відсоток    |
| В межах норми     | 28                            | 26,8%       | 57                                   | 50,9%       | 84         | 39,3%       |
| Вище норми        | 76                            | 73,2%       | 55                                   | 49,1%       | 130        | 60,7%       |
| <b>N=</b>         | <b>104</b>                    | <b>100%</b> | <b>111</b>                           | <b>100%</b> | <b>215</b> | <b>100%</b> |

Референтні значення: жінки – 2-15, чоловіки – 1-10. «Astra Dia».

| Таблиця 4.11. Глюкоза |                               |             |                                      |             |            |             |
|-----------------------|-------------------------------|-------------|--------------------------------------|-------------|------------|-------------|
|                       | Ті, у кого є супутні діагнози |             | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |             | ЗАГАЛОМ    |             |
|                       | Кількість                     | Відсоток    | Кількість                            | Відсоток    | Кількість  | Відсоток    |
| Нижче норми           | 2                             | 1,8%        | 1                                    | 0,6%        | 3          | 1,2%        |
| В межах норми         | 101                           | 75,4%       | 105                                  | 69,7%       | 206        | 72,4%       |
| Вище норми            | 30                            | 22,3%       | 45                                   | 29,7%       | 75         | 26,2%       |
| Інше                  | 1                             | 0,5%        | 0                                    | 0,0%        | 1          | 0,2%        |
| <b>N=</b>             | <b>134</b>                    | <b>100%</b> | <b>151</b>                           | <b>100%</b> | <b>285</b> | <b>100%</b> |

Референтні значення: 3,3-5,5. «Борис».

| Таблиця 4.12. Показник загального холестерину |                               |             |                                      |             |            |             |
|-----------------------------------------------|-------------------------------|-------------|--------------------------------------|-------------|------------|-------------|
|                                               | Ті, у кого є супутні діагнози |             | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |             | ЗАГАЛОМ    |             |
|                                               | Кількість                     | Відсоток    | Кількість                            | Відсоток    | Кількість  | Відсоток    |
| В межах норми                                 | 47                            | 76,5%       | 39                                   | 61,9%       | 86         | 69,0%       |
| Вище норми                                    | 14                            | 23,5%       | 24                                   | 38,1%       | 39         | 31,0%       |
| <b>N=</b>                                     | <b>61</b>                     | <b>100%</b> | <b>64</b>                            | <b>100%</b> | <b>125</b> | <b>100%</b> |

Референтні значення: до 5,2. «Сінево».

| Таблиця 4.13. Показники тригліцеридів |                               |             |                                      |             |           |             |
|---------------------------------------|-------------------------------|-------------|--------------------------------------|-------------|-----------|-------------|
|                                       | Ті, у кого є супутні діагнози |             | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |             | ЗАГАЛОМ   |             |
|                                       | Кількість                     | Відсоток    | Кількість                            | Відсоток    | Кількість | Відсоток    |
| В межах норми                         | 17                            | 77,5%       | 17                                   | 51,2%       | 35        | 61,7%       |
| Вище норми                            | 4                             | 19,4%       | 16                                   | 48,8%       | 21        | 37,0%       |
| Інше                                  | 1                             | 3,1%        | 0                                    | 0,0%        | 1         | 1,2%        |
| <b>N=</b>                             | <b>22</b>                     | <b>100%</b> | <b>34</b>                            | <b>100%</b> | <b>56</b> | <b>100%</b> |

Референтні значення: до 2,26. «Сінево».

| Таблиця 4.14. Результати рентгенографії, флюорографії |                               |             |                                      |             |            |             |
|-------------------------------------------------------|-------------------------------|-------------|--------------------------------------|-------------|------------|-------------|
|                                                       | Ті, у кого є супутні діагнози |             | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |             | ЗАГАЛОМ    |             |
|                                                       | Кількість                     | Відсоток    | Кількість                            | Відсоток    | Кількість  | Відсоток    |
| Легені і серце в нормі                                | 78                            | 63%         | 121                                  | 71%         | 199        | 67%         |
| Фіброз у легенях                                      | 12                            | 9,6%        | 5                                    | 2,9%        | 17         | 5,7%        |
| Успішне лікування ТБ                                  | 13                            | 10,2%       | 15                                   | 8,6%        | 27         | 9,3%        |
| У легенях присутні інтенсивні осередки запалення      | 5                             | 4,3%        | 0                                    | 0,0%        | 5          | 1,8%        |
| Інші захворювання легенів                             | 11                            | 8,6%        | 7                                    | 4,0%        | 18         | 6,0%        |
| Інше                                                  | 6                             | 4,5%        | 24                                   | 14,1%       | 30         | 10,1%       |
| <b>N=</b>                                             | <b>125</b>                    | <b>100%</b> | <b>171</b>                           | <b>100%</b> | <b>295</b> | <b>100%</b> |

| Таблиця 4.15. Результати УЗД                    |                               |             |                                      |             |           |             |
|-------------------------------------------------|-------------------------------|-------------|--------------------------------------|-------------|-----------|-------------|
|                                                 | Ті, у кого є супутні діагнози |             | Ті, у кого відсутні супутні діагнози |             | ЗАГАЛОМ   |             |
|                                                 | Кількість                     | Відсоток    | Кількість                            | Відсоток    | Кількість | Відсоток    |
| Патологій не виявлено, нормальне становище      | 5                             | 12,9%       | 9                                    | 25,3%       | 14        | 19,1%       |
| Виявлено дифузні зміни печінки                  | 13                            | 36,9%       | 9                                    | 26,3%       | 22        | 31,6%       |
| Виявлено захворювання підшлункової залози       | 3                             | 8,3%        | 10                                   | 27,6%       | 13        | 18,0%       |
| Виявлено захворювання нирок або жовчного міхура | 4                             | 12,2%       | 10                                   | 27,3%       | 14        | 19,7%       |
| Інші захворювання                               | 7                             | 19,9%       | 0                                    | 0,0%        | 7         | 9,9%        |
| Інше                                            | 6                             | 16,7%       | 2                                    | 4,9%        | 8         | 10,8%       |
| <b>N=</b>                                       | <b>35</b>                     | <b>100%</b> | <b>36</b>                            | <b>100%</b> | <b>71</b> | <b>100%</b> |